

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Osobní rozhovory s Petrem Třešňákem, redaktorem časopisu Respekt. 8. 3. 2017 a 25. 5. 2016 (rozhovor)

Příloha č. 2: Osobní rozhovory s Hanou Čáповou, redaktorkou časopisu Respekt. 30. 3. 2017 a 23. 2. 2017.(rozhovor)

Příloha č. 3: Osobní rozhovor s Eliškou Hradilkovou Bártovou, redaktorkou zpravodajského serveru Hlídacípes.org, ze dne 1. 3. 2017 (rozhovor)

Příloha č. 4: Osobní rozhovor Martinou Riebauerovou, spolupracovnicí magazínu Reportér. 22. 2. 2017. (rozhovor)

Příloha č. 5: Osobní rozhovor s Terezou Vaisovou, spolupracovnicí magazínu Reportér. 20. 2. 2017 (rozhovor)

Příloha č. 6: Seznam okruhů otázek pro polostrukturované rozhovory (seznam)

Příloha č. 1: Osobní rozhovory s Petrem Třešňákem, redaktorem časopisu Respekt. 8. 3. 2017 a 25. 5. 2016 (rozhovor)

1. rozhovor ze dne 25. 5. 2016

S Petrem Třešňákem jsme se sešli v dubnu 2016. Rozhovor probíhal v prostorách redakce časopisu Respekt. Jednalo se spíše o vstupní konzultaci k tématu. S Petrem Třešňákem jsme nad tímto tématem strávili přibližně půl hodiny, rozhovor byl na několik minut přerušen pracovním rozhovorem Petra Třešňáka s Erikem Taberym.

Jak vnímáte sociální žurnalistiku?

Na úvod bych rád řekl, že jsem o tomto termínu nikdy nepřemýšlel, ačkoliv někdy, když popisuju svoji práci, tak ve zkratce říkám, že se věnuji sociálním tématům, takže nějakou logiku to dává. Sociální žurnalistika asi není tak úzce vymežitelná jako třeba sportovní, kdy to je jasný svět, který má nějaký začátek a konec a ten překryv do jiných světů je relativně malý. Možná v nějakém rekreačním sportování, jinak je to jasné. Sportovní novinář jde na fotbal a píše o tom, jak to dopadlo, kdežto tady je to trošku nejasnější. Samozřejmě psaní o tématech, která jsou čistě společenská, ale není v nich obsažené nějaké sociální téma v tom smyslu, že někdo je nějakým způsobem potřebný, potřebuje pomoc nebo má nemoc, životní problém, že tam jakoby není tady ten rozměr, který si někdy pod sociální představujeme.

Má smysl se o sociální žurnalistice bavit jako o specifické autonomní oblasti?

Nejsem teoretik, neumím úplně věci rozdělovat do kategorií, ale jako popis určitého sektoru psaní, se kterým občas souvisí i nějaký styl nebo nějaký přístup k těm tématům, to asi smysl má. Pokud bychom měli učebnici a rozdělovali žurnalistiku na pět položek, tak si nejsem jistý, jestli tohle se do toho vejde.

Já jsem postupovala tak, že jsem postupně vyřazovala, co to není. Že tyto texty nemůžeme zařadit mezi soft news ani hard news, ale že se jedná o publicistický text, který zahrnuje nějakou podmínku, kdy prostřednictvím příběhů ukazuje nějaký problém...

Takže to 'sociální' vnímáte v tom smyslu, že je tam nějaký problém, který někdo řeší. Protože sociální znamená společenský, takže to znamená, že to může být třeba o golfu.

Vnímám to jako oblast, která prostřednictvím příběhů upozorňuje na chyby v systému. Texty, které jdou více do hloubky. Ne ve smyslu, že by to systém kritizovalo, ale společnost si s tím neumí poradit.

Vteřinku...(Přišel Erik Tabery)

Jenom je zajímavé, že tam překrýváte vlastně dvě hlediska. Jedno je tematické, jsou to ty věci, že je někde nějaký problém, někomu uříznou nohu a nemá na novou a je tam zároveň žánrové hledisko, že říkáte, že to jsou texty, které jdou do hloubky. Kdežto vlastně v jiném typu žurnalistiky se mi zdá, že se nepřekrývají dvě hlediska. Že politická žurnalistika je politická, i když je to osmistránkový profil Sobotky, i když je to zpráva o tom, že sněmovna zařizla novelu zákona o financování strany, ale to jakoby nevadí, jenom říkám, že tam je takový překryv.

Tím jsem se snažila vyloučit obyčejné zprávy, že byl přijat například zákon o inkluzi

Jasně, vnímáte to jako nějaké delší, důkladnější psaní, které odhaluje nějaký rozměr života spojený s těmito problémy.

Ano. Chtěla bych se pokusit tuto oblast popsat, protože mi přijde specifická, ale jestli nakonec k nějaké jasné definici dojdou, není tak důležité...Dále jsem se chtěla zeptat, co vnímáte jako nějaký počátek těchto textů v českých médiích nebo v Respektu...

Já vám řeknu asi jenom v Respektu, protože nejsem moc mediolog, takže neznám moc dějiny žurnalistiky. Předpokládám, že určitě nějaké sociální psaní začalo za hospodářské krize v amerických médiích, ale to se spíš tak domýšlím, než že bych to věděl.

A v Respektu jste s tímto typem textů přišel vy, nebo...?

Ne, ne, vůbec ne. To určitě ne. Tuto zásluhu bych si nechtěl osvojovat. Respektive od 89. / 90., od té doby, co Respekt vznikl, bylo několik takových témat, které ho zajímaly. Jedno byl stav české demokracie a jejích institucí a s tím spojená investigace, které je takové nejviditelnější. Ta politická noha, ale pak je řada dalších, jedno z nich byl vlastně od začátku stav životního prostředí, potom situace lidí s postižením a to byl vlastně takový kořínek nějakého sociálního psaní, co já si pamatuji.

Já jsem tady vlastně od 95., tedy ne na stálo a od 95. sem píši a jsem tady nějak přítomný, takže ty roky předtím tolik neznám, ale pamatuji si třeba článek z půlky těch devadesátých let, kdy jsme měli profil nějakého kluka, který je na vozíku a žádá sousedy v baráku, aby tam směl přistavět tu rampu, co vás vyveze, tehdy to byla novinka a oni to neměli platit, ale jenom dovolit a byli hrozně proti, že to vypadá ošklivě a vlastně mu znemožnili normálně žít, takže vlastně takové věci. O Jedličkově ústavu jsme něco psali, vůbec o jakoby systému ústavů, že je pro ty lidi špatný a určitě nějaké dlouhé příběhy lidí, kteří měli nějaké takové téma. Takže myslím, že to je tam od začátku. Jan Brabec to myslím hodně dělal.

Pak jsme také psali hodně o alternativním životním stylu. Takže taková ta první lidé, co odešli žít někam do lesů sami, což už nevím, jestli není úplně za hranou. Jak říkám, ta hranice z mého pohledu není úplně jasná, ale najdete tam těch textů víc. Samozřejmě jsme psali o Romech, což je taková významná část těchto témat. To jsme psali od začátku a hodně jsme psali reportáže z různých problémových oblastí a hodně jsme psali o diskriminaci. To myslím, že je sociální žurnalistika, ale já jí moc nedělám, i když taky jsem pár takových věcí psal... To psal hodně Martin Kontra, který je tady do dneška jako editor a Hana Čápková. Psali jsme o

klecových lůžkách, pěstounské péči. MF DNES měla docela dobře zpracovává sociální témata. Eliška Bártová (Aktuálně) psala o odebrání dětí z rodin (Sociálka bere děti chudým)

Můžeme do této oblasti řadit i konfesní žurnalistiku?

Konfesní myslíte, že lidi píšou v první osobě?

Ano. Příběhy o nějaké vlastní zkušenosti/problému...

To bych tam asi nezařazoval z toho důvodu, a teď jde trochu o to, jestli zvítězí to tematické hledisko, kdy by to tam patřit mohlo, kdy někdo říká: jsem na vozíku a sousedi mi zakázali schody, ale žánrově je to trochu jinde, protože to úplně není žurnalistika, tedy podle mého názoru. Pokud je to čisté vyprávění příběhu, tak ten je spíše na hraně nějakého publicistického útvaru. Takže pokud to tam patří, tak hodně na okraj.

Erik by Vám třeba řekl, ten sleduje média jako fenomén. Ta historie je hrozně zajímavá. Kdysi jsme třeba dělali text, kdy mentálně postižení byli na výletě a byla tam soutěž o Twingo, takový renolt, kdy že vám dají klíček a vy zkusíte nastartovat. Tisíc klíčků nenastartuje, a když jo, tak je to vaše. A on tam vlez a nastartoval to, ale byl mentálně postižený a nesvéprávný, takže oni mu to auto dát nechtěli. Taky takové zábavné kauzy. Teď tak volně asociuji, ale možná pro mě je v těch tématech samotných větší dobrodružství, než v samotné definici.

Vývoj od devadesátých let je podle mě zajímavý. Rozhodně klecová lůžka, odebrání dětí, psaní o Romech...ještě jestli mě napadají nějaké velké příběhy, kdy ty média v tom něco znamenaly.

---

2. rozhovor s Petrem Třešňákem ze dne 8. 3. 2017

S Hanou Čáповou a Eliškou Hradilkovou Bártovou jsme se ve snaze tento typ článků odlišit od jiných společenských témat a tuto oblast rámcově ohraničit shodly na tom, že nejde o politickou agendu, články typu, jestli má být maturita z matematiky povinná nebo ne a co to přinese za výhody a nevýhody a že to určitě nejsou lifestylová témata. Sociální žurnalistika a tento typ textů většinou odkrývá nějakou systémovou chybu nebo jeho nedostatky na příbežích konkrétních lidí. Eliška Hradilková Bártová rovněž zmiňovala, že tento typ žurnalistiky má poměrně velkou moc, protože upozorněním na nějakou systémovou chybu, může podnítit i k nějaké změně.

Ano, to je nějaká možná definice, která mi vlastně dává smysl, protože je relativně jasná. Myslím, že účelem je většinou odkrývat systémovou chybu nebo nějaké obecnější neuvědomované společenské téma, tedy i texty, u kterých není na první pohled jasné, co a jak by se mělo změnit, ale také tam patří, protože nám, jako kdyby, pomáhají se sociálně zcitlivět, řekněme, aniž by tam byl jasně legislativně, exekutivně uchopitelný problém. Je jich asi menšina, ale také tam patří.

Je práce na těchto tématech něčím specifická?

Toho novináře to vede do nějaké role, která je relativně blízko aktivismu, protože je zpravidla motivovaný tím, že ta změna, kterou to tedy ve většině případů nějak přináší, mu připadá žádoucí. Vnitřně se tedy ocitá vlastně na straně těch lidí a je tam takové možná trošku vychýlení z objektivity, dané tím, že když jdete psát o slabých a znevýhodněných lidech, tak jde zpravidla o to, že jim chcete pomoci. Je tam jako kdyby nějaký větší vnitřní, motivační tlak, nějaké vychýlení z neutrality. To si myslím, že je potřeba vědět a možná někdy i víc hlídat to, že se člověk často ocitá v takovém předem narýsovaném silovém poli, kdy na jedné straně je stát, nebo instituce reprezentující nějakou formu moci, ať už to jsou exekutoři, špatný zákon, ústavy sociální péče, dětské domovy, nebo jiná forma institucionální moci a na druhé straně je nějaký člověk, který je vůči tomu bezbranný. A ono to tak opravdu většinou je, protože nějaká ta společenská tendence tuhle situaci vytvářet existuje.

Zároveň je potřeba být opatrný, protože člověk má samozřejmě tendenci přebírat informace od neziskovek, neuvědomovat si, jakkoliv já mám neziskový sektor v maximální úctě, že mohou také někdy něco napínat, přehánět, mít nějaké zájmy apod. a ty karty těch rolí jsou hodně rozdané předem, což je někdy trochu nevýhoda.

Druhé riziko je, že se člověk občas ocitá v poli nějakého publicistického klišé, když se píše o postižených lidech. To riziko tam je a je velké. Z hlediska práce je potřeba určitě nějaká vyšší míra empatie, než když píšete o politice, ale to je jasné.

Je práce na těchto tématech náročná?

Je to asi úměrné tomu, jak velký nebo komplexní příběh to má být. Vybabuje se mi teď jeden text ještě z devadesátých let z Respektu, který byl o domu, kde sousedi nechtěli udělat nájezdovou rampu pro vozičkáře přes pět schodů, protože to vypadá blbě, takový úplný detail toho, jak jsou lidé někdy necitliví a hloupi a přitom by to tomu člověku moc pomohlo. Byl to fakt krat'ouneký článek, který nemělo smysl nějak rozvádět do tématu *bez bariér* obecně, protože to líp fungovalo jako ten detail. A takový text se psal den. Samozřejmě články, které jsou spojené s nějakou investigací, typově třeba zneužívání dětí ve Slovenských resocializačních ústavech, což byla loni taková velká kauza, může být investigace na řadu měsíců.

Když chcete objevit něco, co není obecně úplně na povrchu, něco co je zjevené, třeba vyloučené lokality, tak je možné to napsat v nějaké střední délce asi úplně podobně, jako kdybyste psala, že ženy dnes mají děti později, což je společenské téma, nikoliv sociální, alespoň ne z té definice a může to být relativně podobně časově náročné. Pokud je co objevovat pod povrchem, protože někdy je to všechno takové celkem jasné, tak se to tím samozřejmě natahuje.

Mohl byste popsat práci na těchto sociálních tématech? Například z hlediska přístupu k respondentům...

Relativně nedávno jsem psal text *'AIDS se vrací'*. To byla zajímavá práce v tom, že se ke mně dostala informace, že hygienici dělají nějaká opatření, tzn., že trestně stíhají lidi, kteří přenáší syfilis, protože z toho usuzují, že musí mít sexuální styk, a protože jsou HIV pozitivní, tak podléhají nějakému zákonu, který zakazuje šířit HIV.

A bylo to vlastně hrozně složité, protože ti hrdinové, o které šlo, těch 50 stíhaných, se velice pravděpodobně chovalo způsobem, který není úplně sympatický, tzn., že je minimálně část z nich dost promiskuitních, to byl můj předpoklad. A těžko se hledali. Já jsem jich chtěl najít víc a vlastně se se mnou byl ochotný bavit jen jeden a o dalších jsem měl informace pouze sekundárně, přes ty koncové pracovníky Domu světla, kteří s nimi pracují, a nebylo vůbec jasné, co jim můžu věřit.

Respektive té nevládce má člověk tendenci věřit, ale potkáte se s člověkem, který vám píše z falešné e-mailové adresy, vůbec vám neřekne ani křestní jméno, řekne vám: „říkej mi třeba...“, čili vůbec nevíte identitu. To se odvíjí od toho, že někdo ručí za to, že to je jeden z nich, to je všechno co máte, čili je to relativně křehké z hlediska věrohodnosti a vypráví vám svůj příběh, který se mu stal, který je zcela neověřitelný, spoléháte na jeho tvrzení, ve smyslu „já ale promiskuitní nejsem“ můj přítel mi začal zahýbat a takhle jsem to od něj chytil, pak jsem si našel někoho jiného, zatímco hygienici říkají, je tady skupina nebezpečných lidí, kteří chodí do hard gay klubů, kde se prostě dějí věci, takže tam byla taková složitost z hlediska důvěryhodnosti.

Když jsme se s Eliškou H. Bártovou bavily, jak vnímá sociální žurnalistiku, tak tuto oblast popisovala jako velice specifickou, se spoustou odlišností, jako je například větší časová i psychická náročnost, velký tlak na novináře. Jako typický příklad sociální žurnalistiky uváděla text *My z ústavu*. Vnímáte to podobně?

Jestli si dobře vzpomínám, tak článek *My z ústavu*, byla docela velká, průlomová investigace a potom ano. A také jde o tu dobu. Já mám třeba pocit, že se v jisté instituci děje něco, co by se úplně dít nemělo, ne že bych měl podezření na nějaké zneužívání, ale že ta péče je opravdu mizerná, a že kdyby se tam člověk nechal zaměstnat, tak zjistí, jak to tam chodí. Jsou určité instituce, kde když do nich zkusíte proniknout, můžete přijít na to, jak to tam chodí a tohle je časově náročné, je to obtížné a asi i psychicky, protože se minimálně dostáváte do konfliktu s nějakými lidmi, jiní jsou zranění, tak taková práce ano, ale pokud se bavíme o standardním textu, jaký píše v drtivé většině dnes Hana Čápková nebo já, i když někdy také pracujeme na tématech, která vyžadují více času, tak bych řekl, že to není časově náročnější, než napsat o tom, jak stát prosazuje dálnice na úkor lidských práv.

Když jsem mluvila s Hanou Čápkovou, tak práci na těchto tématech nepovažuje za tak psychicky náročnou, ale co se týče té práce s respondentem, zmiňovala určitá specifika, jak z hlediska přístupu, tak někdy i dostupnosti například, že se jí nepodařilo dostat se ke konkrétním lidem, kteří by na základě novely o inkluzi přeřadili své dítě z praktické školy do běžné, ačkoliv někdo takový jistě je, ale nenašla ho.

To může být náročnější, ale podle mého názoru se to dá zvládnout.

Eliška H. Bártová v souvislosti s psaním o vyloučených lokalitách nebo lidech z ústavu, zmiňovala, že je práce s některými respondenty složitější a získání jejich důvěry si mnohdy žádá více času, než by pro článek bylo potřeba... Eliška H. Bártová mluvila o tom, že je někdy těžké respondenty rozmluvit, získat si jejich důvěru, což někdy vyžaduje i několik setkání a že následné zpracování, když chcete téma zpracovat komplexně je složitější, než příprava, že toho je obrovské množství, když to chcete udělat komplexně...

Myslím, že když chcete udělat důkladný, dlouhý materiál, který ukazuje něco, co není obecně známo, co je pod povrchem, tak je to náročné vždycky a nedá se úplně zobecnit, jestli, když je to sociální žurnalistika, nebo když je to investigace, že někdo něco ukradl, tak co je časově náročnější, a kdy je těžší lidi rozmluvit, to potom záleží na míře důkladnosti toho textu a to bych řekl, že je parametr.

Samozřejmě rozmluvit oběti sexuálního násilí, najít lidi, kteří s vámi budou mluvit, je těžké, protože jsou v posttraumatickém stavu, je to pro ně problém. Potom typově například článek v pravém rohu nebe, o rodičích umírajících dětí, kde by si člověk řekl, že je to těžké, tak zjistíte, že ti lidé jsou jako taková fazole, co čeká, aby to mohla říct, protože jsou s tím strašně sami.

To bylo i u toho Alzaimera, kde mi přišlo, že Vám to chtějí svěřit.

Ano, to bylo i u toho Alzaimera, kde si také budete říkat, bude někdo chtít tyto intimní věci svěřovat? Samozřejmě se stane, že vás někdo odmítne, ale tím, že jdete zpravidla přes ty nevládní organizace nebo přes doktory či pečovatele, tak to těžké není. Když je tam prvek investigace, tak ano, ale to je dané tou investigací. Psychicky záleží hodně na ustrojení toho novináře.

Když jste zpracovával tato citlivější témata, jak to na vás působilo?

určitě vám to vstupuje do nějakého osobního psychického systému, třeba mnohem více u těch umírajících dětí, než když píšete téma o dezinformacích a proč jim věříme, to je neutrální téma, domu si to nenesíte. Když se setkáte s rodinou, kde umírá dítě, tak vás to samozřejmě zasáhne, ale nejsem schopný to hodnotit na nějaké stupnici. Je špatné, když člověk takových věcí udělá víc, to asi snáz dojde do bodu, kdy si od toho potřebuje odpočinout. Kdyby se tomu někdo věnoval soustavně, hrozí nějaké vyhoření. Po článku o umírajících dětech nebo lidech, kteří byli perzekuováni ve věznici, což je také trochu netypické, jsem cítil, že bych si dal dovolenou, ale na druhou stranu pocit smysluplnosti té práce je vyšší, než když opisujete něco z otevřených zdrojů, což je dneska podstatná část novinářské činnosti, takže je to takové něco za něco. Je to jako, když uběhnete nějaký delší běh. Člověk je samozřejmě více vyčerpaný, ale také má pocit něčeho významnějšího. Tak je to taková přímá úměra.

Nedovedu ten typ žurnalistiky moc vymezovat vůči jiným. Jistě, že psaní recenzí je náročné na background, na vzdělání, na schopnost úsudku a má úplně jinou výbavu, ale pokud se bavíme o terénní žurnalistice, dělané na základě schůzek s lidmi, pozorování, reportování, práce se zdrojem, analýze, tak mám pocit, že je celkem jedno, jestli píšete o hnutí ANO nebo umírajících dětech. Emočně je to jiné, ale ten způsob práce je obdobný a závisí na tom, jak důkladný článek chcete dělat.

Pokud byste měl říct, jakou roli zde hraje etika? O čem ještě psát, co uvádět, neuvádět? Protože zde máte jako novinář velkou moc...

Ano, je možné, že tady nějaký rozdíl nebo specifikum je, protože jednak člověk musí být hodně poctivý a korektní vůči těm lidem, kteří se vám otevírají, kteří jsou podle této definice ti znevýhodnění, a zároveň je někdy musíte i nějakým způsobem přemlouvat. Aby něco řekli, něco uvedli, uvedli jméno, protože u některých věcí máte pocit, že když budou stát anonymně, tak nebudou fungovat. Zatímco, když vám dva lidé řeknou, že v ANO, někdo něco vytuneloval a vy to ověříte, tak tento pocit nemáte. Je tam diametrálně jiný problém, ta etická dilemata jsou jiná, než třeba u politické nebo společenské žurnalistiky, to je pravda. Jsou tedy především o vztahu, korektnosti a kredibilitě novináře vůči lidem, kteří jsou znevýhodnění. Dále z mého pohledu, o opravdu dobrém vyvažování toho, aby se člověk nestal aktivistou a zůstal novinářem. Tam je podle mě nějaký kluzký práh, který si někdy snadno neuvědomujeme a my tři, o kterých píšete, jsme po něm, myslím, zvládli už někdy lehce uklouznout. Může vznikat tendence, psát už od začátku s nějakou tezí, a je potřeba to hlídat, proto mě baví méně černobílé věci. Je tedy důležitá nějaká zodpovědnost, aby ten svět zůstal v té škále šedé, bílé a černé, ve které normálně je, abychom to nepřetavili do nějaké velké zkratky, což se děje zejména, pokud jde o nějaké ohrožení lidských práv, typově třeba vynucené hospitalizace. To je hrozně třeskuté téma. Přijede záchranka, seberou vás a odvezou do Bohnic, kde vás zavřou čili je to obrovský zásah do práv, který je zneužitelný a ta optika může být dopředu velice podezřívavá, což je relevantní, protože nějak přezkoumáváte, jestli se to nezneužívá, ale zároveň bychom jako novináři měli vědět, že to nechceme dotáhnout k výsledku, který víme předem, a sice že zlá velká instituce v bílých pláštích mučí bezbranné lidi, kteří si šli jen koupit ve spodňárech cigára do trafiky, což je případ, který se zrovna stal.

Jaký má význam tvorba těchto textů?

V té nejambicióznější podobě, což je ta, která se dělá dlouho a odkrývá něco, co jsme nevěděli, myslím, že ten význam může být obrovský, protože může upozornit na něco, o čem ta společnost neví, poukázat na narušování nebo upírání něčích práv, které je skandální a musí se změnit. Texty viz mnoho případů ze světa (BBC je tom mistrná), kdy se někdo nechá někde zaměstnat a vynese něco na povrch, padne ředitel, ministr, změní se systém, nastaví se jiný systém kontrol, změní se zákon, a ta možnost zlepšit společenské fungování tam je. Tento potenciál má sice pravděpodobně asi jen osminka těch textů, možná ještě méně, ale ty nejlepší ho mají. A Eliška H. Bártová je ten případ, kdy se to podařilo a v té kauze o klecových lůžkách sehrála jako novinářka opravdu nějakou roli. Ono je to dávno, ale podle mě J. K. Rowlingová zareagovala na základě článků z Respektu, kde jsme to psali jako první, jestli se nepletu.

Ano, Eliška zmiňovala, že její texty měly skutečně velký dopad, a že právě v té možnosti něco změnit, vidí hlavní význam sociální žurnalistiky.

Čili ona možná, když mluví o sociální žurnalistice, jako takové, má na mysli asi tu špičku ledovce, těch nejambicióznějších textů a tam potom co do časové náročnosti platí, co o nich říká, to ano.

Bavily jsme se o tom také z pohledu Hany Čákové, která by do sociálních témat řadila rovněž třeba nespravedlivou exekuci, která se může týkat i někoho, kdo normálně znevýhodněný není.

Ano, určitě, jsou nějaké případy. U těch provoznějších textů pak můžeme mluvit určitě o nějaké osvětové funkci. Dlouho jsem se věnoval tématu umírání doma, kdy mi psaní o tom, co a jak je a mělo být v souvislosti s umíráním trochu jinak a proč, přišlo, že pomáhá to společenské povědomí zvětšovat. Takže je to zase nějaká škála, ale u těch opravdu velkých textů je skutečně potenciál nějaké společenské změny a to klidně třeba i okamžité.

Jsou tyto texty čtenářsky úspěšné?

Ano, jsou čtenářsky úspěšné, když jsou dobré, když jsou něčím nové, a když se vyhýbají klišé toho žánru, což jsou, stručně řečeno, taková charitativní klišé. Ve smyslu, že píšete o tom, jak to má někdo těžké, ale my tak nějak víme, že to tak asi je. Tyhle texty jsou trochu problematické, byť jsme spolu dělali něco podobného, ale tam byla nějaká rezonance, že se to najednou týká spousty lidí a ten systém na to není úplně připravený.

Vybavíte si nějaký problém, nějakou komplikaci, která vás při práci na těchto tématech brzdila? Například při práci se zdrojem, kdy může vzniknout tendence chtít změnit nebo odstranit výpověď či zůstat v anonymitě...

Stává se, že si to někteří lidé rozmyslí a vy jim pak někdy už jen říkáte: Hele, je to postavené na vaší výpovědi a zítra to jde do tiskárny. Možná jsem občas ustoupil třeba z příjmení, nějaké fotky, nebo když je to nejasné. Po Novém roce jsem psal o závislosti a dělal jsem rozhovory s některými uživateli v psychiatrické léčebně. A u jednoho kluka, byl to takový kajicník,

zničený z toho, že všechny hříchy světa už spáchal a teď chce žít dobře, byl nejasný ten kontrakt. Nejdřív se zdálo, že v článku být normálně může, řekl tedy celé jméno, pak ale chtěl vyfotit zezadu a bylo to takové nejasné. A já jsem věděl, že kdybych chtěl, kdybych ho trochu přimáčkli, s těmi schopnostmi, které mám, i tím, že jsem o generaci starší a on je stará smažka, která za minutu zapomene, co říkal, tak bych ho asi dostal k tomu, že tam jako...

Kam byste chtěl...

Kam bych chtěl, ale věděl jsem, že je blbost to dělat, že je v křehké situaci, takže v článku byl nakonec zezadu a na křestní jméno, on se tak trošku rozmýšlel během toho hovoru. Tyhle věci se dějí běžně. Pak se stává, že je pro lidi něco hodně důležité a chtějí, aby to zaznělo, ale vám se to do článku moc nehodí, protože vyprávíte něco trošku jiného, ale tím, že je to pro ně důležité, tak se snažíte to dostat do nějakého kompromisu.

Můžeme to ale považovat za specifikum?

Je tady specifikum, že k lidem, kteří jsou znevýhodnění, jsou v nějakém znevýhodnění a jsou zranitelní, se nechcete zachovat špatně. Někdy je třeba těžké toho respondenta do příběhu nedat a potom mu říct: „*Poslyšte, já jsem našel ještě jeden jiný příběh a on by se mi do toho článku hodil víc*“. „*Aha, tak ono tamto znásilnění je asi nějaký takový čtivější, než to moje*.“ Víte, že tohle je delikátní.

Eliška H. Bártová mi vyprávěla o podobné situaci, kdy se obtížně dostávala do psychiatrické léčebny, o níž psala, a kam se jí díky jejím komunikačním schopnostem nakonec podařilo dostat. Následně ale bojovala s tím, jestli získané informace použít proti lidem, díky kterým se tam dostala nebo ne. Já jsem se stejným způsobem dostala na liščí farmu, opět jen na základě důvěry, kterou jsem si v těch lidech vybuodovala.

To je těžký moment.

Měla jsem spoustu dobrých fotek a najednou jsem řešila, jestli je zveřejnit nebo ne. Nakonec jsem to neudělala, protože bez té důvěry těch lidí bych se tam nedostala.

To je strašně složitý moment, do kterého se moc nedostávám, párkrát se mi to samozřejmě také stalo, že někoho přesvědčíte, on vám podlehne, ale vy celou dobu víte, že je tam něco špatně, a pak je to eticky velice složitá situace, jejíž řešení je, že vám jde o vyšší věc, která přesahuje to, že vy v tu chvíli používáte své v podstatě manipulační schopnosti, jak ho k něčemu přimět a musíte to unést i s tou nejednoznačností, kterou to vytváří. To je nepříjemná situace a nemám rád lidi, kteří nad tím moc mávnou rukou, k čemuž v Respektu byla občas tendence. Když je to haj*l, tak je to jedno, ale myslím si, že to jedno není, protože jako lidi máme jen jednu integritu. Je to složité a mně to moc příjemné není, takže se tomu vyhýbám a moc takových textů nepíši. Když jsem psal ty Valdice, tak tam byla skrytá kamera, ti bývalí dozorcí nás vyhazovali a bylo na dřevě, takže složité to někdy je.

V anglosaském světě je běžným typem žurnalistiky tzv. konfesionalní žurnalistika, tedy texty psané v první osobě, obvykle o nějaké vlastní zkušenosti/příběhu. Vy máte tuto

zkušenost také, považujete při psaní sociálního tématu ich-formu za výhodu nebo naopak?

Když jste vychovaná v nějaké tradici psaní, tak vám přijde nejpřirozenější psát v tomto duchu a já jsem vychovaný Respektem psát bez ichformy. Asi kdybych dělal celá léta v Reflexu, když byl ještě dobrý, a pak ze mě byl bloger, tak mi to bude připadat nemožné. Faktem je, když se podíváte, jak píše dnešní mainstreamová anglosaská žurnalistika, ne New Journalism, nebo něco takového, tak někdy to tam je, ale v drtivé většině ne a mně to je prostě spíš nepříjemné.

Když jsem dělal reportáž o orchestru postižených lidí Jostiband, kde jsem opravdu byl na zkoušce, oni se mnou interagovali, tak se tomu nedalo úplně vyhnout, protože to utvářelo nějaký obraz toho, jak oni reagují, ale také jsem tam strkal něco jako autor těchto řádek nebo něco takového, protože mně to nejde, ono to v tom Respektu najednou pak čumí a je to takové blbé. Ale to je skutečně tím, že jste z nějaké školy, která to nedělá, a jsou argumenty, proč to nedělá, například nepoutat tím na sebe pozornost atd.

Že to ten text třeba i trošku degraduje?

Může to ve čtenáři vyvolávat takový pocit, speciálně proto, že lidé, kteří ich-formu používají, ji často používají k subjektivnímu hodnocení, viz dřívější Reflex, kde některé reportáže, ačkoliv byly dobré, byly vždycky dost o těch lidech, kteří to píší a to prostě, viděno optikou Respektu, není cíl. Cíl je psát o tom tématu. Pouze, když vás to fakt zatáhne do hry, stane se něco, co je dobré říct, protože to ukazuje něco obecnějšího, viz teďka ten Jostiband, tak je dobré to tam nějak dát.

Když jsme jmenovali některé z vašich textů, které lze zahrnout do oblasti sociální žurnalistiky, jak byste je charakterizoval?

Do nějaké míry ta vaše definice vychází z toho, že je nějaký společenský problém, který znevýhodňuje, to je asi platné pro většinu mých textů, ale můj zájem v tom je ještě jeden. Tohle je jeden, který Hana a Eliška mají myslím jako absolutní a ten druhý je, že mě zajímají hraniční existenciální situace jako příležitost k nějaké životní změně, růstu, přetváření věcí. Zajímají mě hraniční situace, ne ve smyslu adrenalinových sportů nebo něčeho takového, ale ve smyslu toho, když ten život dostane člověka někam na hranu a co to s námi udělá. To je tedy nějaký další rys, který není o změně systému, protože potom, když se podíváte například na text, který jsem psal už dávno o zneužívaných ženách, tak to byla situace, kde se nic změnit nedalo, že by se udělal zákon nebo změnilo nastavení systému, ale bylo to skutečně jen o tom, co to pro člověka znamená, když se mu taková věc stane. Mě, jako kdyby, zajímá ukazovat život, a to je pro mě nějaké hodně důležité hledisko, stejně jako ukazovat na systémovou nespravedlnost. Takže v tom je to možná trochu jiné, v tom je možná více emocí nebo něčeho obvyčejnějšího, než jsou lidé, co jsou svázaní v ústavu a je potřeba jim pomoci.

Když jsme tedy tuto oblast probrali širěji, myslíte, že můžeme v souvislosti se sociální žurnalistikou mluvit o specifické, autonomní oblasti?

Když si řekneme, k čemu složí rozdělení žurnalistiky do oblastí, tak pokud by šlo o to, napsat o sociální žurnalistice knihu, tak si myslím, že to možné je, že na to je tato oblast rozhodně relevantní, specifická, zahrnuje spoustu příkladů. Dalo by se to asi vyučovat jako nějaké tvůrčí dílny nebo nějaký předmět na škole, takže v tomto smyslu to za oblast považuji. Zároveň kdybych se měl vžívat do akademického myšlení, jak žurnalistiku dělit, tak je asi mnoho možností podle různých parametrů a téma je jenom jedno z nich a pro mě osobně, v mé práci, je ten průsak s běžnou společenskou žurnalistikou, proč mají ženy děti až po 40 apod. s nějak po společenské změně angažovanou žurnalistikou znatelný. Podobným způsobem můžete psát o zemědělství, kde jsou nějakí sedláci, kteří mají pole moc velké nebo moc malé a ten systém se má nějak proměnit. V té metodě jako takové tedy nevidím úplně kvalitativní skok, spíš je tam spousta souvislostí, nuancí a potřeby nějakých dovedností, nějakých jemných skills, jak se říká, které jsou specifické. Takže na akademické dělení si netroufám hlasovat, jestli to má být samostatná kategorie, ale na formát typu kurz/semestr/knižka ano.

Příloha č. 2: Osobní rozhovory s Hanou Čáповou, redaktorkou časopisu Respekt. 30. 3. 2017 a 23. 2. 2017.(rozhovor)

1. Rozhovor s Hanou Čáповou, Respekt (23. 2. 2017, Restaurace Příčný řez 11:00, 43 m 16s)

S Hanou Čáповou jsme se sešly v restauraci nedaleko Novoměstské radnice, Místo setkání které známá novinářka sama vybrala. Na základě mnohaletých zkušeností se sociálními tématy mi Hana Čáповá pomohla položit základní kameny sociální žurnalistiky a upevnit styčné body, od kterých se odvíjely následující rozhovory.

Tématem práce je sociální žurnalistika, kterou definuji jako oblast žurnalistiky, která na konkrétních příbězích odha a pro sebe jsem si to definovala tak nebo cílem té práce je tu oblast nějakým způsobem ohraničit, definovat a popsat jí, nějak jí specifikovat. Popsat a přiblížit oblast a přinést argumenty, proč má smysl se o sociální žurnalistice bavit a co já si pod tím představuji, tak to vnímám jako oblast žurnalistiky, která popisuje nějaké situace, kdy nastavení systému nefunguje nebo selhává a popisuje to na příbězích lidí. Takže, abych přiblížila nějaké ty texty...Jak jste psala Cvičnou generaci, děti za zamčenými dveřmi, Jak zkrotit zlobivé děti, když bych jmenovala některý z těch posledních textů nebo od Petra Třešňáka V pravém rohu nebe, Děti úplňku nebo Dobrodružství pavilonu č. 14 a já bych ráda v té práci odlišila tuto oblast žurnalistiky od jiných téma, od jiných společenských textů, tak jsem Vás chtěla poprosit jako první věc, jestli byste si vzpomněla ještě na další témata podobného typu, která jste zpracovávala? Já bych řekla podle toho svého vymezení, že asi úplně ne...Ale je to tak, že to není zatím ...Takže já trochu bojuji s tím, co všechno tam zařadit, proto jsem to zatím vydefinovala těmi ukázkovými texty, které mi přišly, že by se do toho daly řadit. Naproti tomu jako opak jsem dala třeba téma Děti v zasetí mobilů, nebo Jak změnil Youtube život rodiny...

Vzpomněla byste si na další témata, která můžeme řadit do oblasti sociální žurnalistiky?

Záleží na tom, jak to budeme definovat. Jestliže jsou to příběhy, kdy člověk naráží na nějaký systém, tak myslím, že do této oblasti může patřit i boj s exekutory, jako nespravedlivá exekuce.

Takže z vašeho pohledu by tam patřila i tahle témata?

Já nevím, já o tom totiž neuvažuji v těchto kategoriích. Já mám problém uvažovat i v kategoriích reportáž, komentář, fejeton. Jasně, že když mám napsat komentář tak asi bude trochu jiný než rozhovor, ale mně to nepřijde důležité. Baví mě nechat se vtáhnout do nějakého příběhu a ten mi přijde důležitý. Když je ten příběh zároveň jako kdyby opeřený tím, že člověk naráží na nějaké mantinely moci, tak to mě baví. A jestli je to sociální žurnalistika nebo není, tak nad tím jsem nikdy nepřemýšlela.

Zatím žádná jasná definice není, takže já trošku bojuji i s tím, co všechno tam z hlediska témat zařadit, proto jsem to vydefinovala primárně těmi ukázkovými texty, které bych zařadila do oblasti sociální žurnalistika. Naproti tomu uvádím společenská témata a texty typu Děti v zajetí mobilů, nebo Jak změnil Youtube život rodiny...

To jsou jako nějaké krajní póly. Když vezmeme ten text děti z Chrastavy, tak to je jako kdyby sociální i v tom smyslu, že to jsou to děti v nouzi, řekněme sociální případy, když bych to z vulgarizovala. Zároveň texty Děti v zajetí mobilů a Jak změnil Youtube život rodiny, to je řekněme nějaký lifestyle, ale pro mě je otázka, jestli do toho zařadit třeba i to, že má někdo nespravedlivě exekuci nebo třeba, když jsem psala o anarchitech, že Igor Ševcov má být vyhoštěný, protože si policisté chtějí dát hvězdičku, tak jestli tohle je také sociální žurnalistika, jakýkoliv boj jako proti systému. Jestli ano nebo ne? Pokud ne, tak jak to přesně definovat, co je to sociálně, jestli je to rodina v péči OSPODu (*orgán sociálně-právní ochrany dětí*), nebo co přesně?

Ono jestli ta definice z té práce na závěr vyplyne nebo ne, nakonec není tak důležité, jako popsat ta témata, jejich specifika a charakteristiky, protože si myslím, že se tyto texty, které jsem uváděla, od jiných společenských témat v mnoha aspektech liší, ale třeba mi to vyvrátíte.

Mně třeba přijde, že když se psalo o tom řidiči, který nastříkal autobusy (Romanu Smetanovi) a byl exemplárně odsouzený, tak že to tam tak trošku taky patří. Slabší jednatel, který nepáchá nic moc špatného a ten systém ho masíruje více, než si ty jeho prohřešky a nedokonalosti zaslouží, takhle bych to možná definovala.

Když jsme si tedy sociální žurnalistiku nějak ohraničily, mohla byste uvést některá témata z této oblasti, která jste zpracovávala?

Já si nejsem jistá, nechci být nějaký tvůrce definice, ale klidně bych do toho zařadila články, které jsem psala o exekucích. Například o panu Paterovi, který z podstaty nemohl jet na černo a přesto je za to exekurovaný. Teď vyhrál u ústavního soudu, ale zatím to nedopadlo, protože když se to vrátilo k soudu, tak soud řekl, že za samotnou jízdu na černo, což je to nějakých 700 Kč, platit nemusí, ale náklady exekutorů ano, což jsou tisíce. Tak to bych tam zařadila. Naproti tomu bych to odlišila od článku, který jsem psala o Tomáši Sokolovi, advokátovi, který vymáhal pro dopravní podniky, což je sice také článek o exekucích, ale hlavně o něm samotném, jak on o tom uvažuje, jak tu práci dělá, tak to už jako sociální žurnalistiku nevidím. Na téma exekuce jsem psala také o firmě Fidentia, která vymáhala pro dopravní podnik a to bych opět řekla, že je zcela jistě mimo sociální žurnalistiku. Že to není lifestyle, jako zmíněné Youtube nebo mobily, ale že to je nějaký kauzální článek o tom, proč dopravní podnik svěruje svoje dluhy naprosto zvláštní neprůhledné firmě a nechává tu firmu vydělavat. Tak ačkoliv je to o exekuci, tak si nemyslím, že je to sociální žurnalistika, ale toho pana Pateru, kterého po Česku nastavené exekuce trošku válcují, tak to už bych si řekla, že by tam možná patřit mohlo. Zase šířeji, teď když o tom uvažuji, klidně by tam podle mě mohl patřit příběh whistleblowera, někoho, kdo smysluplně sdělil nějakou informaci a byl za to perzekuovaný.

(moje poznámka... potřebovala bych tyhle texty dohledat, abych to mohla nějak porovnat)

Jako příklad sociální žurnalistiky uvádím například text *Když se ztrácí paměť* od Petra Třešňáka o lidech trpících Alzheimerovou chorobou, který na příbězích třech žen popisuje život s touto nemocí odkrývá nějaké systémové nedostatky. To mi přišlo jako taková ukázka toho, co si pod sociální žurnalistikou můžeme představit. Stejně tak text *Děti za zamčenými dveřmi* o dětech z Chrastavy, který již odkrývá nějakou systémovou chybu, opět na příbězích konkrétních lidí. Většinou se jedná o delší texty, které kombinují lidské příběhy a faktické informace. Liší se podle vás tyto texty, které jsme v souvislosti se sociální žurnalistikou jmenovaly od jiných společenských témat?

No, společné jim je to, že se tam bavíme o nějaké samo o sobě ohrožené skupině lidí – děti a to ještě z nefunkčních rodin, staří lidé a to ještě nemocní, nemocní lidé – v tomhle je to sociálně vlastně zcela zřetelné ve smyslu toho objektu, který je popisovaný.

Co se týče práce na těchto tématech, připravujete se na takové téma jinak?

No tak to vůbec ne.

Já jsem díky stáži u Petra Třešňáka měla příležitost účastnit se práce na článku *Když se ztrácí paměť*, kdy nám své příběhy vyprávěly tři ženy, které se starají o své rodiče trpící demencí, kde jsem se setkala se situací, že respondentky byly v poměrně těžkém psychickém stavu, situace v rodině byla v době rozhovoru vyhrocená. Stejně tak jsem mluvila s kolegyní Terezou Vaisovou a Martinou Reibauerovou, které pro časopis Reportér zpracovávaly téma mrtvorozených dětí, které pro změnu mluvily o zátěži i pro novináře, který takové téma zpracovává, takže jestli jsou tam ty aspekty práce trochu odlišné od těch jiných témat z hlediska povahy práce... Nebo když pro takové téma sháníte respondenty, jestli je to třeba složitější?

Je to jiné v tom, že když jdu za nějakým politikem, tak ten politik je silný, je v pohodě a bavím se s ním o jeho práci. Když jdu za někým, kdo je zrovna zavřený v ústavu nebo tam má dítě, za někým, kdo je nemocný, nebo mu sedí za krkem exekutor, tak zaprvé tito lidé se se mnou nemusí chtít vůbec bavit, tzn., že já jim dávám na výběr chcete/nechcete, vysvětluji, proč o to stojím a zároveň, pokud si nepřejí zveřejnit příjmení, nabízím možnost, že v článku nebude. Ten text jim posílám, to ale dělám často i u těch politiků. V každém případě k těmto respondentům přistupuju jako k někomu, kdo se se mnou vůbec bavit nemusí. Zatímco toho politika klidně budu honit ve sněmovně po chodbě, tak někoho v takové situaci, nebudu nahánět na nemocničním pokoji nebo v ústavu, když se se mnou nebude chtít bavit.

Někteří z vašich kolegů, kteří se sociálními tématům věnují, rovněž zmiňovali náročnost práce ve smyslu získání si důvěry respondentů nebo psychickou zátěž, například při zpracování článku o mrtvorozených miminkách, že bylo složité samotné zpracování takového tématu. Také se setkali s požadavky na změnu, úpravu nebo odstranění výpovědi při autorizaci nebo dokonce s požadavkem text vůbec nepublikovat. Je toto z vaší praxe pro tyto typy textů charakteristické? Liší se to tímto od jiných společenských témat?

Pokud jde o tu změnu nebo úpravu výpovědi, tak ne, tam mám zkušenost, že je to vlastně méně problematické, než se na první pohled zdá. Člověk, který dlouho nedal článek k autorizaci, může mít pocit, že mu to ten respondent celé rozdupe, ale moje zkušenost je taková, že obvykle nezávisle na tom, jestli je to zrovna v uvozovkách grázl Sokol na straně exekutorů nebo advokátů exekutorů nebo jestli je to oběť exekuce nebo matka dítěte v ústavu, tak ti lidé tam mění marginální věci, něco, co je pro ně důležité, ale pro ten text ne. Ale když je tam náhodou nějaká věta, na které mi záleží a respondentovi nějaké slovo přijde třeba příliš emotivní, ta se pak dohadujeme. Já mu vysvětluji, že touhle jedinou větou říká všechno, takže tak nějak smlouváme. A pokud jde o to, jestli jsem z toho více zoufalá, když píšu. Já asi nevím, já když píšu, tak ty svoje hrdiny prožívám asi všechny a jestli je to taková nebo jiná situace.

Je potřeba být vybavena nějakými speciálními vlastnostmi pro to, abyste si získala tu důvěru, aby s Vámi chtěli ti respondenti mluvit?

Asi by člověk, který zpracovává taková témata, neměl být moc sebestředný, v tom smyslu, že chce ulovit nějakého sólokapra, že by se tím terénem měl pohybovat spíš s jistou pokorou a tíše.

Někdo zmiňoval empatii, pokoru, odolnost, protože když člověk nějakou dobu zpracovává témata jako je smrt, drogy, týrání, tak na mě to tak působí, že to musí být zákonitě nějak náročnější než zpracovat třeba ty lifestylové texty.

No to je otázka, protože mě třeba ten lifestyle zoufale nebaví a ani ho neumím a je to pro mě i psychicky náročné, protože mám pocit, že dělám nějaký úplný sh*t, co prostě vůbec dělat nechci a mám pocit, že si ničím svoji identitu, protože dělám něco, co je mi přes koleno a nevidím v tom smysl, zatímco tady mi to přijde takové smysluplné a navíc to jsou to věci, o kterých člověk uvažuje. Všichni víme, že umřeme, všichni se bojíme, že se může stát něco našemu dítěti, že můžeme jako rodiče selhat.

Jsou tyto texty čtenářsky úspěšné?

Záleží na síle příběhu, a jak se ten příběh podaří popsat. Teď se mi vybavují další dva texty. Kdysi jsem psala o Natálce, oběti žhářského útoku, a ten text, pokud jde o práci, viděno mýma vlastníma očima, bůhví jaký nebyl, protože to byla hodně rešerše. Samozřejmě jsem u ní byla dvakrát, ale vlastně to bylo hodně ohlédnutí se zpátky. Každopádně to nějak fungovalo a vlastně ani nevím proč. Pak třeba fungoval text, který byl podle mě také sociální žurnalistika. To bylo o pánovi, kterého utýrali v LDNce, nebo na tomto oddělení. Byl to cizinec, Nor, takový obrovský chlap a jeho manželka chtěla, aby o něj bylo postaráno, protože špatně chodil. On byl ale takový vzpurný, takže to začalo léky, pak ho kurtovali a potom zemřel na nějaký obrovský vřed, tak tenhle příběh také nějak fungoval. Myslím, že tím, že to nebyl typický sociální příběh, že to nebyly sociální případy, ale dva úspěšní lidé, kteří žili v cizině a dostali se do nějaké mezní situace, která nedopadla dobře a také tím, že jsem hodně citovala z těch lékařských zpráv a zápisů, které byly nějak hrozně syrové. Ale asi to nefunguje o nic míň nebo víc, než jiný text, záleží na tom, jak se to podaří uchopit.

Jaký význam podle vás mají tyto texty pro společnost?

Nevím, jsou to věci, které se stávají, nebo se můžou stát každému z nás a úplně pragmaticky, je dobré mít ten terén osaháný. Co mě čeká, když nezvládnou výchovu nebo jak to udělat, abych ji zvládala o něco lépe. Co mě čeká, když budu mít nějakou nemoc. To jsou věci, které je potřeba vědět a může to být cenné pro lidi, kteří v takových situacích jsou, že vidí, že nejsou sami nebo že to někdo nějak řeší. Mělo by to být důležité také pro systém, tedy asi nějaký veřejnoprávní význam. Aby ti, kdo ten systém tvoří, ať už jsou to úředníci, učitelé ve školách nebo ministři, aby ten terén trochu znali, to myslím, že může mít význam. Ke každému textu nebo k většině z nich, přistupuju také tak, že se tohle může stát mně a co já bych v takové situaci dělala, je to tedy i pro mě samotnou nějak použitelné. Když jsem například psala o jedné paní, jejíž maminka na své přání umírala doma, tak mi popisovala, jak tam po její smrti vtrhli policisté, že jdou ohledat místo činu, přestože to byla stará a nemocná paní, která si přála zemřít doma. Když jsem tedy potom o pár let později měla doma 95 letou babičku, u níž jsme chtěli, aby zemřela doma, říkala jsem si, že možná přijdou ti policisté, takže je to takové, že i pro mě je to důležité.

Ptám se proto, pokud by mělo smysl bavit se o sociální žurnalistice jako o autonomní, specifické oblasti, jako je politická nebo sportovní žurnalistika, jestli její význam je natolik uchopitelný, aby se o nějaké odlišnosti dalo hovořit? Zdá se mi, že jde o témata, o kterých se příliš nemluví a v médiích se nevyskytují často, že tyto příběhy odkrývají takové ty skryté kauzy...

Já bych to neoddělovala, protože si myslím, že by to mohlo být naopak odpudivé. Když tomu dám trochu bulvární úvod, který šokuje, trochu chytne do očí, tak to čtenář slupne jako malinu a až pak si uvědomí nebo si to nemusí ani uvědomovat, ale třeba ho to zaujme a něco v něm zůstane, zatímco když to bude předem škatulkované jako sociální žurnalistika, tak si myslím, že by se okolo toho začala točit spousta předsudků. Jaké to má být, o kom to má být, co tam má být, jaké parametry to má splňovat, a to by byla škoda.

Takže byste v souvislosti se sociální žurnalistikou nemluvila o nějaké autonomní/specifické oblasti, která má nějaké své zákonitosti a pravidla? Například co se týče práce se zdrojem, shánění respondentů, časové náročnosti, vůbec nabrat ten materiál a následné zpracování. Říkala jste, že jste u té Natálky musela být víckrát.

To je ale u jiných textů také. U textů, kde se jedná o příběh a není to jen politická agenda. Lifestyle také není jednoduchý. Ať už je to příběh dětí v nouzi, rodin v nouzi, nemocných, starých, nebo nějak handicapovaných lidí nebo úplně běžných lidí, které prostě nějak semlel systém a třeba úspěšných lidí nebo někoho, kdo má dvě práce, tak mi přijde, že pokud jde o práci se zdrojem, tak je stejně obtížné ten zdroj najít. Vždycky jsou to soukromníci, lidé, kteří se se mnou nemusí bavit, ať už prožili závratný úspěch nebo nějaký nečekaný pád. V tom si myslím, že je to úplně stejné.

Co se týče autenticity/věrohodnosti výpovědí, je nějaký problém s jejich ověřováním? U většiny článků je nutný pohled obou stran...

Je hlavně zajímavý, protože když poslouchám maminku, která má kluka s Aspergerovým syndromem a ve škole naráží na nějaký problém, tak je to hrozně zajímavé, ale stejně zajímavé je poslechnout si třeba učitele nebo ředitele, jak to vnímá on. Ten důvod, proč si poslechnout si obě strany, tedy není ani z obavy, že budou rozporovat, k čemu došlo, ale protože to cítí úplně jinak. A aby to ten čtenář pochopil a abych to pochopila i já, tak většinou potřebuji slyšet obě strany.

Jakou roli hraje při tvorbě těchto článků novinářská etika? Liší se něčím, nebo jde opět o problematiku společnou všem novinářským oblastem?

Liší se to tím, že když je někdo v nouzi, když je v úzkých, tak by měl být asi ještě chráněnější, než ten soukromník. U některých lidí, když se například bavím s Romskou matkou, která má kluka v pasťáku, musím být obezřetnější. Ve smyslu, že si respondent nemusí uvědomovat, že jeho výpověď, může mít nějaké důsledky. Měla bych tedy počítat s tím, že nějaká situace, kterou mi ten člověk popisuje, může vyznít nějakým dehonestujícím způsobem a takové věci tam nedávat.

Měla jste někdy problém s věrohodností výpovědi, že jste si nebyla úplně jistá? Když se někdo cítí poškozený ze strany státu, například v souvislosti s mrtvorozenými miminky, že je poškodila ta nemocnice? Jak to pak řešíte?

Asi rozlišuji to, co ten člověk cítí, o tom není nikdy pochyb, a jestli ta nemocnice něco zanedbala nebo nezanedbala a v důsledku toho k tomu došlo, tak tam je už potřeba se bavit s tou nemocnicí a s odborníky, nějak si to ověřovat. Zároveň ne vždy to, co říká odborník, musí být nutně pravda. Když běžel soud s tou paní Königsmarkovou, porodní asistentkou, kvůli tomu, že se dítě narodilo doma, nedýchalo a bylo vážně postižené, tak pohled, který si přála řada lékařů byl: Tak vidíte to, domácí porody jsou nebezpečné, ale reálně to bylo tak, že u toho soudu vypovídal doktor z Bulovky, který říkal: Nám se stalo totéž, nic ničemu nenasvědčovalo, že by porod neměl proběhnout správně. Narodilo se dítě, které nedýchalo a protože jsme to nečekali, než jsme zalarmovali aro, dítě umřelo. Zároveň je třeba si trochu přiznat, že je to o názoru toho žurnalisty. Kdyby můj názor byl, že nejlepší je, aby děti seděly ve škole s rukama za zády, a když někdo ruší ostatní, tak patří do speciálních ústavů, tak bych ty texty psala jinak, než je píši.

Tyto texty byste tedy zařadila mezi publicistické...

Ano, publicistika. Zároveň je obvykle tento typ textů točitelný, může to být nějaký základ scénáře pro dokument, takže určitě publicistika.

V anglosaském světě je běžným typem žurnalistiky tzv. konfesionalní žurnalistika, tedy texty psané v první osobě, obvykle o nějaké vlastní zkušenosti/příběhu. Považujete při psaní těchto příběhů ich-formu za výhodu nebo naopak?

My jsme je kdysi v Respektu měli a potom zmizely. Třeba Petr (Petr Třešňák, redaktor Respektu, pozn. autora) v tom článku o té jeho autistické holčičce mluví o sobě. Myslím, že to je výjimečný nástroj, že takováto sebestřednost: já tady jdu, já vidím. Takhle píše Jura Doležal (Jiří X Doležal, redaktor Reflexu, pozn. autora) v Reflexu a to nevidím úplně jako

vzor žurnalistiky. To, že jde po schodech a já se dozvím, že před sebou vidí ženskou v punčocháčích a má z toho nějaký pocit, tak k tomuhle psaní to asi svádí. Až na výjimky si myslím, že se to dá psát jako bych tam nebyla, jako bych to jenom ukazovala. Stejně, jako když běží film, taky tam nutně nemusím být s kamerou. A pak si myslím, že to umožňuje právě takové výjimky, jako byla ta Petrova, kde si najednou člověk sedne na zadek. Takže, šetřila bych s tím.

Kdybich se tedy snažila definovat sociální žurnalistiku a konfrontovat ji s příbuznými pojmy, spadala by konfesijní žurnalistika do té sociální, nebo by to bylo na okraji?

Je to forma. Já mám třeba ráda popis přímou řečí, kdy charakteristiku prostředí a člověka duchaplně přepisuji z diktafonu, trávím tím dlouhé hodiny a popisuji je přímou řečí. Někdo popisuje rozvětveným souvětím a dvaceti přívlasky, někomu je bližší použít občas ich-formu, Jan Brabec (Redaktor Respektu, pozn. autora) takhle občas psával. U toho příběhu Petra, to ani nejde jinak, ale dává to tomu tu sílu. Je to tedy nějaká formální možnost sociální žurnalistiky.

Má sociální žurnalistika také něco společného s investigativní žurnalistikou, ve smyslu, že odkrývá nějaké kauzy, které jsou zapadlé nebo se o nich neví?

Ano. Když objevuji nějaký svět, který není úplně nabíledni, tak je to normální investigativní text a je jedno, jestli se to pátrání nebo objevování něčeho nového, nových souvislostí, týká se to ukradeného milionu nebo něčeho na co naráží autista ve škole.

Vzpomněla byste si na nějaké komplikace, které práci na těchto sociálních tématech doprovázely? Něco, co jste musela řešit, nebo bylo překážkou při zpracování podobného textu?

Jaké myslíte?

Například při práci se zdrojem, že jste na žádost respondenta musela zpětně některé výpovědi měnit/rušit, nebo že jste se ke konkrétnímu zdroji nedostala vůbec?

Obecně je asi snazší dostávat se k problému od příběhu. Zařadit ten příběh do nějakého systému je snazší, než ho nalézt. Když vím, že dopravní podnik exekvoval slepého pana Pateru, tak od jeho příběhu, pokud mi ho chce povyprávět, se snáz dostanu k obecnému problému, než kdybich si řekla, že teď budu hledat člověka, kterého dopravní podnik nespravedlivě exekvoval, to úplně nejde.

Problém je třeba čas, protože člověk má pocit, že by to stálo za to dělat rok a napsat o tom knížku a najednou uběhne 14 dní a má se to psát, teď je toho hodně a to je potom takové týrání se u toho počítače.

Někdy má také člověk pocit, že něco půjde napsat snadno, a pak zjistí, že je to problém. Nebyla jsem třeba strašně dlouho schopná najít děti, když byla inkluzivní novela. Chtěla zjistit, jestli někdo motivovaný inkluzivní novelou dal dítě z praktické školy do běžné, také mi

strašně dlouho trvalo zjistit, kde ty děti přešly a vlastně jsem nenašla jediné, které by bylo motivované touto novelou, což ale neznamená, že takové dítě není.

Mohla byste přiblížit počátek sociální žurnalistiky v Respektu, kdy se tato témata začala objevovat?

Myslím, že Respekt měl vždy slabost pro nějaké silné příběhy a pro nějakou řekněme spravedlnost, když to přeženu. Že byl v tomhle možná citlivější, než jiná média. Dělali jsme hodně diskriminaci Romů, odsuny Němců, historické křivdy a komunistické křivdy. Možná více, než jiná média.

Co byste tedy označila za hlavní rysy, které čistě teoreticky tyto sociální texty odlišují od jiných společenských témat?

Myslím, že by tam měl být určitě silný příběh a to příběh někoho, kdo naráží na nějaké hranice. Ať už vlastních sil nebo systému a zvažovala bych, jestli tam skutečně patří jenom texty, které jsou o dětech v ohrožení nebo v nelehkých situacích, nemocných, starých nebo těch, kteří bez nějaké míry pomoci nemohou fungovat nebo zda tam patří i texty o někom, kdo je zrovna v exekuci, ať už nespravedlivě nebo příliš tvrdě, o někom kdo je anarchista a policisté zrovna pořádají razii na anarchisty a on je odsouzený, dokonce tvrději, než by se mi zdálo spravedlivé, to bych nechala jako otevřené.

To je pro mě důležité hledisko, stále jsem tu oblast omezovala pouze na ty znevýhodněné skupiny, ale řadit tam i tyto případy dává na základě té definice smysl.

Ale nejsem si tím jistá. Rozhodně tam určitě nepatří texty sice postavené na silném příběhu, třeba i nějakém systému, ale témata jako je úspěch nebo zážitek, rozhodně tam nepatří lifestyleová témata, nepatří tam běžná politická agenda, například když teď píš, jestli má být maturita z matematiky povinná nebo ne, co to přinese za výhody/nevýhody, tak to tam zcela zjevně nepatří. Nebyla bych si jistá, jestli někdo, kdo sám o sobě není nijak oslabený, ale dostane se do situace, kdy je najednou mnohem slabší a která ho může *zválcovat*, jestli to také není sociální žurnalistika.

Třeba rozhovor, který obsahuje silný příběh a ta kritéria, která jsme jmenovaly?

Může být.

Takže se to podle vás neomezuje pouze na feature, nebo nějaký delší text, ale zařadila byste tam i rozhovor?

Myslím, že ano, že je asi hloupost to nějak odlišovat žánrově.

2. rozhovor s Hanou Čáповou, redaktorkou časopisu Respekt. 30. 3. 2017 a 23. 2. 2017.(rozhovor)

Rozhovor č. 1, místo a čas konání. 30. 3. 2017, 8:00, Cukrárna Václavská pasáž. Hana Čáповá byla opět velmi ochotná a milá, nad ranní kávou jsme se o sociální žurnalistice bavily bezmála hodinu.

Od našeho posledního setkání se díky všem rozhovorům podařilo oblast sociální žurnalistiky už jasněji charakterizovat. Zatím jste se tedy shodli, že sociální žurnalistika prostřednictvím příběhů odhaluje nějakou systémovou chybu nebo ten systém popisuje technicistně, jestli funguje dobře/špatně, může tam být i ten pozitivní náhled. Dále prostřednictvím příběhů přibližuje nějaké všeobecně neuvědomované téma nebo problém. Nejčastěji se jedná o příběhy lidí, kteří jsou znevýhodnění nebo nějak oslabení, ať už handicapem, existenciální životní zkušeností nebo systémových defektem, těch možností je více. Takže teď už je to takové lépe uchopitelné.

To tedy odpovídá tomu, co jsem říkala, že jsou to buď lidé, kteří mají nějaký handicap, nebo je válcuje systém, případně, jak jste říkala vy, jim může i nějak pomáhat, tzn., že by tam patřilo to zálohové výživné, pod podmínkou, že bych tam měla příběh někoho, komu to třeba pomůže.

Ano, jedinou podmínkou je, že ten text musí obsahovat příběh nebo o nějakém příběhu informovat. Kdybychom to tedy neomezovaly žánrem, tak v případě, že by to byla i zpráva, tak by musela o nějakém příběhu informovat.

Ano, ano.

Psala jste někdy nějaký příběh z oblasti sociální žurnalistiky, díky kterému se podařilo otevřít nějaký problém, který se potom stal diskutovaným tématem? Případně, jestli se podařilo něco změnit, jestli měl nějaký vliv na změnu politiky?

Musím chvíli přemýšlet. První, co mi vytanulo na mysl, jsou exekuce, kdy jsme myslím byli v Respektu jedni z prvních, kteří o tom psali. Ty exekuce nebo ten zákon byl přijímaný s takovou rétorikou, že je to bič na neplatiče a tuneláře a vlastně velmi záhy se ukázalo, že pokud jde o nějaké velké dlužníky nebo svi*áky, tak ti, že si to umí ošetřit a ten náš zákon není tak pádný ve vztahu k nim jako je třeba v Německu a zároveň, že to je sice fajn, že se dluhy mají platit, ale problém je, když kvůli pětistovce člověk zaplatí patnáct tisíc a ten věřitel z toho má 50 Kč navíc a většinu těch peněz dostane advokát a exekutor. A tím, že já jsem spadla do exekuce poměrně brzy za situace, kdy jsem se stěhovala z bytu na chatu s malými dětmi, tak ten byt jsem opustila v dobré víře, že je všechno v pořádku a ukázalo se, že při vyúčtování plynu tam zůstalo asi 400 Kč nedoplatek a já jsem se o tomto bagatelním nedoplatku dozvěděla ve chvíli, když už mě stál 16 000 Kč, něco stál advokát, něco ten exekutor, tzn., myslím, že jsme byli jedni z prvních, kdo trochu narušovali tu rétoriku, že je to bič na tuneláře a neplatiče a že ten dluh a ta celková částka jsou v nepoměru a zároveň, že tento systém má tendenci toho dlužníka neupozornit včas, že tam není dobrá vůle vás sehnat a

řít vám, že máte 400 Kč dluh, který je potřeba zaplatit, že se naopak vyčkává těch 10 let, aby to narostlo, ale zdaleka jsme nebyli jediní a možná to je i jenom nějaký můj osobní dojem, ale myslím, že jsme byli jedni z prvních, kdo tohle začal rozkrývat a ta debata po dlouhých letech vedla k mnohým opatřením, která to postavení dlužníka nějak vrací do trošku přiměřené polohy.

V případě pana Patery, kterého jste zmiňovala minule, je asi také možné říct, že na základě článku došlo také k nějaké změně...

V případě pana Patery to ještě nedopadlo, ale kdysi jsem psala o panu zrcátko, kde se podařilo pomoci vyloženě jemu osobně. Já se omlouvám, mně už vypadlo jeho jméno a pak zrcátko mu říkám proto, že když mluvil, tak si musel vzít zrcátko a mluvil jenom hledě do toho zrcátka, jinak nebyl schopný komunikovat, tak proto jsme ho takhle přezdili. Pan zrcátko byl nešťastník, který byl téměř nesvéprávný, měl invalidní důchod a byl v podstatě bezdomovec, chvílemi někde byl, ale ne úplně úspěšně. A on shodou okolností někde na Smíchově potkal nějakou neuvěřitelnou paní, která si ho všimla, začala s ním komunikovat, on k ní pak začal docházet pro nějakou almužnu, slovo dalo slovo a ukázalo se, že má desítky exekucí kvůli tomu, že jel načerno a tahle paní se toho chopila a tento článek myslím pak přispěl k tomu, že dopravní podnik udělal výjimku a ten dluh mu smazal. A u toho pana Patery se to zatím nedaří, protože dopravní podnik řekl, že nebude chtít svoje dluhy, což je ale marginální částky, třeba 1000 Kč z každé té pokuty a pokud jde o tu částku za advokáta, exekutora, tak to že nebude rozporováno, takže uvidíme, jestli se to povede i tady.

Další téma určitě odebírání dětí v ústavech, také jsme byli jedni z prvních, kdo popisovali, že jsou i jiné možnosti třeba té rodině pomáhat a ne z nějakých sociálních, ekonomických důvodů odebírat dítě. To myslím, že zrovna Eliška měla takový velký případ těch lidí z Jižních Čech.

Eliška právě upozorňovala na to, že tyto články mají velikou možnost něco změnit, potenciál dopadu na změnu sociální politiky, že mohou něco ovlivnit...

A určitě i veřejné mínění, to že se něco dostane do povědomí. A ono je to vlastně komplikované, já teď píši o těch zahraničních dělnících, kde si představuju, že to odpíchnu od té firmy Rohlík.cz, třeba po debatě s kolegy to bude jinak, a tam se vlastně vracím do terénu, o kterém jsme kdysi psali. Po krizi kolem roku deset tady byly nepěkné případy odkopnutých a vyždímaných dělníků nejen z třetích zemí, byli to třeba také Rumuni a třeba jsme psali o takové kauze tzv. stromkaři, to byli lidé z Rumunska a jiných zemí, kteří tady pod agenturou pracovali pro české lesy, agentura jim nezaplatila a žili v hodně mizerných podmínkách a potíž byla, že pracovali pro české lesy a ty české lesy od toho dávaly ruce pryč, my nic, to agentura a teď vlastně po letech přichází zákon, který by měl nějak tu odpovědnost toho zaměstnavatele za ty lidi, které pro něj pracují přes agenturu, zvýšit a zároveň jsme dnes v úplně jiné situaci. Dnes je nedostatek pracovní síly, dělnické zvlášť, a myslím si, že ti agenturní pracovníci, až na nějaké excesy, se mají vlastně docela dobře a v tuhle chvíli ten stát zvedá tu rétoriku pět, až šest let starou: V agentuře je ždímou, musíme jim skočit na krk a přitom v tom vidím spíš hledání nějakého populistického tématu za kterým je: my tady ty cizáky nechceme, nemáme tady azylanty, Romové jsou omšelé, tak skočíme na zahraniční

dělníky, to chce veřejnost slyšet, tak mám jako pocit, teprve s tím článkem začínám, ale to, co jsme psali tehdy, se nám teď vrací ovšem v situaci, kdy už to neplatí a je to jako líbivá zástěrka pro něco trochu jiného. Je to komplikovanější, než bychom chtěli. Domácí porody byly určitě téma, které se trochu legalizovalo.

Když jsem se ptala Elišky, co si představuje pod pojmem sociální žurnalistika, tak měla poměrně jasnou představu o tom, co to je, a nabídla mi zase trochu jiný pohled. Jako příklad uváděla svůj velký článek My z ústavu, na kterém všechna specifika popisovala. Zmiňovala, že je tato oblast velice odlišná, jak po emoční stránce, tak z hlediska práce s respondenty, jejich dostupnosti, že je tam i jistý prvek investigace, tudíž je to časově náročnější. Jak to vnímáte vy?

Globálně souhlasím, ale trošinku bych polemizovala. Ten náš první kontakt s člověkem z prostředí, a bývají to nejúspěšnější kontakty, je často zprostředkovaný nějakou neziskovkou, tzn., že tam je ona ten polštář. Při vší ústě k novinářskému řemeslu, tak my jsme opravdu hodně přelétavé mouchy a jsme odborníci na všechno a na nic a první, kdo signalizuje nějakou potíž, bývají ty neziskovky, které jsou v tom problému setrvalé, kterým se ti lidé hlásí. Není časté, že by někdo šel přímo za novináři, ani ten terén nezná, nevěděl by za kým, takže tam ten první kontakt nemusí být tak obtížný. Víím, že je problém, pokud jde o cizince, protože oni nejsou pojištěni u naší velké pojišťovny u VZP třeba, ale u soukromé pojišťovny, která se jmenuje VZP a.s., a to pojistné, které ta pojišťovna chce, je násobně větší. Ti lidé, kteří tady berou 15 000 Kč, platí třikrát více za pojištění než já, a zároveň ta péče, kterou dostanou, je nesrovnatelná, protože třeba když si zlomí ruku, tak musí zaplatit na dřevo a pojišťovna mu to proplatí teprve zpětně nebo některé věci negarantuje. Typově, psala jsem o paní, Ukrajinka, který tady pracovala, všechno měla v pořádku, porodila nedonošené dítě a ukázalo se, že to pojistné (a na jiné ona tady nedosáhne) tu péči nehradilo u toho předčasného porodu, tak ona měla vůči Motolu dluh 1,5 milionu, no a protože globálně víím, že s tímhle je problém, tak moje šance takhle najít někoho, kdo se s tím teď potýká, je v podstatě nulová, takže já udělám to, že se obrátím na advokáta pana Čížinského, který se tím léta zabývá, a on když bude tak hodný, tak společně najdeme někoho, kdo by byl ochotný mluvit o tom, co jemu se přihodilo, tzn. ten kontakt obvykle nebývá úplně hledačský, ale spíše zprostředkovaný někým z terénu.

Potom k té nedostupnosti těch lidí, tam bych možná polemizovala nejvážněji, protože dostat se ke Kellnerovi je obtížnější, než se dostat k Romům v osadě, že v tomhle smyslu lidé, kterým se děje nějaké příkoří, jsou nesrovnatelně snáz dostupní, než miliardáři nebo než někdo, kdo na městě páchá korupci.

Mohla byste mi popsat obecně nějakou cestu, jak zpracováváte tato témata, jestli se to dá nějak zobecnit, nebo ty možnosti, jak se dostáváte k respondentům... jedna může být přes nějakou neziskovku nebo jestli třeba přes odborníka, jestli třeba i vy sama hledáte respondenty na nějakých webových portálech. Martina Riebauerová, která psala o těch mrtvorozených miminkách, uváděla, že používala webové portály, kde si hledala lidi, kterým se tohle přihodilo. Jaké jsou ty možnosti nebo jaký je ten, nechci říct standardní, ale jaký je postup?

Občas se nám někdo ozve, to není úplně často, občas se něco donese přes kolegy, jako dozvěděl jsem se, že... a opravdu nejčastěji je to přes ty lidi z terénu, ať už to jsou neziskovky nebo to můžou být sociální pracovnice, advokáti...

Vzpomněla byste si na nějaký příklad, kdy jste obtížně získávala respondenty?

Ted' bude obtížná ta firma Rohlík.cz, protože Rohlíku se do toho moc nechce, je to polská firma, je těžké se s nimi spojit a mají strach, tak to je trošku potíž. Potíž byla v době, kdy tady bylo více těch legálně zadržovaných uprchlíků, dostat se do Bělé, do uprchlického tábora. Ti lidé uvnitř chtěli mluvit, měli pocit, že se jim děje příkoří a vyloženě by uvítali kontakt, ale nedostali se k nim ani advokáti, protože ten blok byl takový, že můžete jít na návštěvu uprchlického zařízení jen za předpokladu, že tam znáte konkrétního člověka a já když neznám konkrétního člověka z toho zařízení, tak bych se tam musela nejdříve dostat, napsat si něčí jméno, a pak za ní m přijít na návštěvu, ale když se tam nedostanu... Tak tam právě ten zdroj byly ty neziskovky, které si také stěžovaly, které byly v podobné situaci, že by těm lidem pomáhaly, ale nevědí, kdo tam je, tudíž se za nimi nemohou dostat. A tehdy jsem udělala skvělou fintu, že jsem přesvědčila, protože politici se tam dostali, tak jsem přesvědčila pana Zlatušku, jestli by tam nejel a že bych jela s ním. Domlouvala jsem schůzku, Zlatuška byl úžasný teda a musím říct, že zpětně to asi i pro něho byl nečekaný zážitek, když tam viděl lidi za ostnatým drátem, kteří ukazovali cedulku, jak se jmenují, aby si jich někdo všimnul, tak to nebylo moc hezké, takže to mi přijde takové úsměvné, že tam pomohla finta poslanec.

To je další věc. Když jsme řešili to etické hledisko, tak Eliška možná myslela to, že je těžké dostat se do toho ústavu, že ty lidi musíte přesvědčit. Já jsem měla podobnou zkušenost, když jsem se potřebovala dostat na liščí farmu, což se mi také podařilo jen na základě toho, že jsem v tom majiteli nějakým způsobem vzbudila důvěru. Jaký je váš pohled na tuto problematiku?

Já jsem v tomhle hodně přímočará, že až tak jako nezvaně těm respondentům nebo těm lidem z toho prostředí říkám: hele já vám rozumím, na druhou stranu v něčem s vámi nesouhlasím. A je mi to nějak milejší, vlastně i za cenu, že se něco nedozvím, někam se nedostanu. Přijde mi stravitelnější se je pokusit přesvědčit při plné znalosti toho, o co mi jde, protože obvykle na konání každého je něco chvályhodného a něco zavrženíhodného. Můžu akcentovat ty chvályhodné stránky, ale zároveň mám nějakou vnitřní potřebu zmínit, že třeba tímhle si nejsem jistá a tak. Přijde mi, že není úplně dobře, aby tam, kam šlápne novinářská tlapa, byla sto let potopa.

S Petrem Třešňákem jsme se bavili o tom, že ty příběhy toho novináře často staví do situace, že na jedné straně jsou ti znevýhodnění lidé, kterým má zájem nějakým způsobem pomoci a na druhé straně je ta forma nějaké institucionální moci. Nestaví tohle toho novináře do předem jasně vymezeného pole, kde může vznikat nějaký problém z hlediska objektivity?

Že vlastně nadržuje tomu znevýhodněnému?

Ano.

To jako beze sporu ano, ale myslím si, že přinejmenším v poslední době se častěji uvažuje tak, že není zajímavé popsat ten příběh na jedné straně andělská ubližovaná bytost a na druhé straně pekelníci, protože tak to obvykle není, že je zajímavější ptát se po příčinách, proč je to tak, jak to je.

Nedávno jsem psala v uvozovkách o zlobivých dětech, byly to děti s poruchami chování na českých školách a mě vlastně hodně zajímalo, proč to nejde, co je ten limit v těch školách a v těch učitelích, že to nedávají. (POPISUJE SYSTÉM TECHNICISTNĚ)

A myslím, že celkem otevřeně jsem těm učitelům dávala najevo, že jsem nějak na straně těch dětí, protože kdyby to byl můj vnuk, co já vím, jak se můj vnuk vyvine, tak bych chtěla, abychom společně s tou školou uměli nějak pracovat. Byl to zase jasně zjevený postoj a ty školy na to nějak reagovaly a doufám, že zároveň oni nějak srozumitelně popsali, kde jsou jejich limity, co neumí, co třeba nechtějí umět. Pro mě byl překvapivý pan Hřebecký, protože to je člověk, který se angažuje v EDUINU a je určitě bytostným zastáncem inkluze a to že on tam popisuje, co nedávají, tak to mě přijde, že to nějak pomůže tomu pochopení, že mi přijde důležitější pochopit, proč to tak je, než to popsat tak jako barvotiskově. Chlapeček sice trochu vykřikuje, ale on je jinak jako...

Ptám se tak, protože takhle by to asi správně mělo být, ale může se stávat právě to, co jsem popisovala, že ten člověk do toho jde už dopředu s nějakou jasnou vizí. Myslím to tak, když je nějaký začínající novinář, má chuť někomu pomoci, tak že se mu může stát, že bude sklouzávat do této roviny...

Ono je to i tak, že má člověk takové schizofrenní pocity, protože mluvíte s jednou stranou, pak mluvíte s druhou a říkáte si, to znělo tak jednoznačně a najednou se mi to jako trochu boří. Myslím, že i ten pan Patera byl ukázkou, že mě hrozně zajímalo, proč ty soudy rozhodly, jak rozhodly. Proč jako na běžícím páse verifikovaly něco, o čem nakonec ústavní soud řekl, že to bylo špatně. A je tam myslím docela dlouhá pasáž, kdy tam mluví soudce městského soudu v Praze a vysvětluje, jak o tom uvažují oni. Minimálně v Respektu tahle poptávka je, protože do toho článku jsme šli, když to budu parafrázovat, tak téměř výslovně padalo: ale já si tady nechci číst o nešťastném panu Paterovi, já chci pochopit, jak se tohle mohlo stát, proč ty soudy rozhodovaly, jak rozhodovaly, protože to není nějaká konspirace a spiknutí, že chtějí nahrávat exekutorům, podle mého vůbec ne.

Jaké je podle vás postavení sociální žurnalistiky v médiích?

Já myslím, že skvělé.

Máte pocit, že se tato témata dostatečně zpracovávají? Když pomineme Respekt...

Určitě ano, určitě. Dnes tu mediální scénu zevnitř neznám, ale nebyla jsem jen v Respektu. Prošla jsem Mladou frontou, prošla jsem Lidovkama, byla jsem v Týdnu a v té době, kdy jsem tam byla, dneska to může být diametrálně odlišné, je to vidět i podle toho, co ty noviny píší, ale myslím si, že o to všude stáli, protože je to čtivé. Takzvaně hluboce lidský příběh nebo i hluboce zvířecí příběh, to vždycky říkal Jindřich Šídlo, HLP/HZP lidi to baví. Když je tam ten

příběh a zároveň, když to má nějaký přesah do nějakých systémových chyb, příčin, zlepšení, tak si myslím, že to je žádaný artikl.

Já jsem se právě setkala i s názorem, že tahle žurnalistika je vlastně v uvozovkách méně sexy, že to lidi nechtějí číst, právě i z toho důvodu, že se to týká nějakých minorit, nějakých menšin...

Ne nutně. Patera je úspěšný člověk.

Zároveň, že po revoluci to bylo v novinách mnohem častější téma, dnes to prý spíš upadá a o sociálních tématech se píše čím dál méně...

To je nějaký pud sebezáchovy ve smyslu, že myslíme na čtenáře. Ale v dobrém slova smyslu, že nemůžeme týden, co týden psát o tom, který Rom nezískal práci, že je potřeba o tom přemýšlet, hledat nová témata a vždycky mít na mysli, že nás bolí to, co se nás může týkat. Že nás úplně nebolí někdo, kdo je příliš odlišný, že je potřeba tam hledat něco, co se může stát i vlastně i mně...

Eliška zmiňovala, že se v Respektu kdysi psalo o Londýnské a že teď, když hledala školu pro syna, že jí překvapilo, že se to nikam moc neposunulo, že jedna z nejlepších škol v Praze, pokud pomínu soukromé, je stále Londýnská. Takže tohle jí přišlo jako jedno z témat, které se neřeší. Jak jsou ty děti vzdělávány nebo jak se žije seniorům, ne ve smyslu, jestli dostanou přidáno na důchod, ale jak jsou podporováni, aby byli co nejsamostatnější...

Zase bych trošku nesouhlasila, protože ta léta, kdy se etablovala Londýnská a další školy, tak to bylo, co se dělo. Na těch školách se obvykle buď po revoluci, nebo před revolucí dostal k moci ambiciózní ředitel, který měl nějaké vize a tohle se teď úplně neděje, takže ono jako není úplně o čem psát. Byl to nějaký fenomén, který visel ve vzduchu. Máme tady ambiciózní ředitele, kteří mají nějakou představu, na něco naráží, v něčem jsou skvělí, ale jako já tohle teď v tom terénu necítím, takže jsme spíš psali o školách zakládaných rodiči. Jak bych to řekla, je to o trendech, když jsou trendem lesní školky, tak píšeme o lesních školkách, když jsou trendem rodičovské školy, tak píšeme o tom a ten trend ambiciózních ředitelů, kteří chtějí úplně nejlepší školu na světě, tady úplně není přítomný, to znamená, nedá se o něm psát.

Souhlasím, myslím, že takhle to je v Respektu, ale máte podobný pocit i v případě jiných médií? Setkala jsem se i s názory, že se tato témata z médií vytrácejí mimo jiné i proto, že redakci stojí více peněz, jejich zpracování zabere více času, tolik se na ně nekliká...

Já jsem tedy možná optimista, ale já jsem přesvědčená, že co je dobrá škola, co je dobrá nemocnice, to jsou jedny z nejhledanějších témat, a že pokud je to napsané tak, aby čtenář měl pocit, že to je nějaký servis pro něj, tak se to vlastně týká každého. (TÉMATA, KTERÁ SE TÝKAJÍ KAŽDÉHO Z NÁS)

S tím, že ta témata nejsou žádoucí, protože je to delší práce bez záruky, tak s tím bych naopak plně souhlasila. Jestli pro dnešní žurnalistiku vidím něco jako ničivé, tak je to strašný spěch. I

mně se stane, když mám ze dne na den napsat nějaký krátký článek nebo něco na web, tak pak s odstupem si říkám, no, ale kdybys to bývala víc prozkoumala, vždyť tam bylo tolik úskalí, tzn. ta rychlost, to je to, co... Dříve, když se v Respektu, ale i v Týdnu psalo téma, tak na to měl člověk třeba měsíc.

To by mi přišlo odpovídající takové problematice

A myslím, že v řadě západních médií to tak je, nebo mají dokonce času víc. Že to je taková ta práce: O tomhle nevíme třeba vůbec nic, ale něco tam bude, pojďme na tom pracovat v týmu. Tak to je to nejlepší, to je sen každého žurnalisty. Zatímco tahle práce pod tlakem, hlavně, ať je milion písmenek, tak je to takové...to mi přijde jako největší nebezpečí. Větší, než to, že Mladou frontu vlastní Babiš. Tak tohle je jako blbě, ta rychlost. Zároveň si ale myslím, že jsme si toho vědomi. Příští týden máme poradu o dlouhodobých tématech, takové to, že si ve volném čase občas zajedu zainvestigovat, jestli tam náhodou není někdo, kdo si pamatuje, jak by mohl Babiš přijít k penězům, jo a jasně, udělám si výlet a s největší pravděpodobností nic nepřivezu, jo je to takové, že se musí jezdit najisto, když se někam jede a z toho nějak vybřednout, by bylo hrozně fajn.

Vnímáte u těchto textů nějakou spojitost s literaturou?

Určitě, hezký text, to by mělo být hezké počtení. A musím se tedy zapyšnit, že když jsem psala o Natálce, tak to byl text, který byl hodně málo investigativní, byl spíše rešeršní, toho materiálu, který o tom byl napsán, byla tuna, a samozřejmě, že jsem tam několikrát byla na návštěvě a s rodinou, ale velká část toho textu bylo takové opáčko a nakonec jsem se dostala do finále Roma spirit a s oceněním, že je to text s literárními prvky.

Že ty příběhy vlastně umožňují tomu dát i tu literární podobu...

No jasně, nebo jsem kdysi psala úplně neuvěřitelný, drsný příběh, na který jsem přišla náhodou. Jela jsem tehdy někam na hranici, kde se tehdy řešilo, jestli kamiony budou jezdit železnicí nebo po silnici. Bylo tam sdružení, které bojovalo za tu železnici.

Dělala jsem rozhovor s jedním pánem, v tom rozhovoru jsem řekla něco úplně nevinného, a on se rozpovídal o tom, že se mu nedávno ztratil syn, on ho hledal a našel ho mrtvého, zavražděného. Tak jsem říkala, počkejte, zastavte, co že se vám stalo? Pak jsme za ním vyrazili znovu a vlastně byl to, já si nepamatuju ty názvy, to bych se na to musela připravit, ale byl to článek o chlápku, který se rozvedl, poměrně dost se s tím synem vídal, ale zpětně si vyčítal, co všechno mu uniklo: „Já jsem nevěděl, komu mám zavolat, já jsem neměl kontakt na jeho kamarády, já jsem nevěděl, kam chodí.“ Když toho syna hledal a to nevěděl, že je mrtvý, tak se dostával do prostředí, o kterých vůbec netušil, že tam ten jeho syn nějak patří. Zjistil, že měl nějaké zkušenosti s drogami, že znal lidi z drogové scény, že chodil na poměrně pokleslé diskotéky. Takhle zpětně ho poznával a vlastně jen díky své zarytosti ho našel. Našel ho někde na poli v nějakém kanále a dokonce odhalil, kdo ho zavraždil. Byl to nějaký místní narkoman, se kterým byl ten syn v kontaktu. Chtěl začít nový život a tomu klukovi řekl, že ho má plné zuby a že ho prakticky práskne. A skončilo to to takhle. Takže to byl příběh, úplně...To se stane jednou za život, že vám něco takového spadne mimoděk do klína (jak se

dostanou k tématu) a tehdy se toho příběhu chopil učitel/spisovatel, který ho s mým dovolením použil do své knížky, a ta knížka byla nominovaná na cenu Magnezia litera a její osou byl vlastně tento příběh, včetně nějakých přímých citací z toho textu. Takže ano, určitě o tom uvažujeme v nějakém literárním rozměru ať už v tom smyslu, že ten úvod musí být takový, aby někoho nalákal, zároveň já mám třeba hrozně ráda popis přímou řečí, kdy si tak donekonečna poslouchám ten diktafon, protože mám pocit, že...Někdo popisuje postavy a prostředí popisně a já je strašně ráda vykresluji postavy citáty, mám raději takový úsečnější styl, kde mluví ta přímá řeč, nějaká její specifika. Takže ano, určitě.

Je práce na těchto textech emočně náročná?

Já prostě s těmi svými kolegy nesouhlasím. Jako ano, ale úplně stejně, jako cokoliv jiného, emočně náročné může být psát o pirátech nebo nějakém politickém sporu, protože, jak to říct. Cítím nějakou zodpovědnost, abych to nezkrusila, abych někomu nenadržovala nebo neublížila, z někoho neudělala úplně hovado, abych...

Že vlastně máte možnost tím textem ovlivňovat osudy lidí...

Ano, ano. Taky je svým respondentům posílám. Nejen, když je to lidských příběh, ale až na nějaké politické matadory, které bych tím obtěžovala, tak jako méně zkušeným politikům nebo politikům, kteří jsou v nějaké nečekané situaci, to posílám také. Aby se na to podívali, a aby se v tom našli. Jakože pro mě takový nejlepší pocit je, když ten dotyčný si ten článek přečte a má pocit, že to je o něm, protože to ještě souvisí s tou literaturou. Já mám třicet stránek přepisů a rešerší nebo padesát, jak kdy... a já z toho musím postavit něco, co navodí dojem. Jako, že to není doslovný popis, ale je to něco, co aby ten čtenář si to přečetl a odnesl si v hlavě ten dojem, který v něm chci vzbudit, tzn. je to trošku falešné. Ve smyslu, že bakalářská práce nebo vědecké pojednání je takové bezbranné a doslovné, zatímco já tady hraji na dojem, tak jako největší radost mám, když se v téhle mé hře ten, o kom píše, najde, a když říká: Jo, to je přesně tak. Protože já s ním mluvím dvě hodiny a v tom článku mám od něj třeba tři věty jo. Je to něco jiného, než rozhovor, no takže, tenhle proces je emočně náročný, ať už je to sociální žurnalistika nebo něco jiného...

Já jsem právě měla na mysli to, když někdo zpracovává témata jako je smrt dítěte, umírání, týrání... Tak na mě to tak působí, že to nutně musí toho novináře, když by se těmto tématům věnoval nějak dlouhodobě, tak že ho to musí nějakým způsobem, nechci říct užírat, ale že to na něj musí dopadat.

Kolegové mi říkají, že nevím, co je deprese, protože o ní neumím psát, ale já si myslím, že jsem takový poměrně od malička introvertně depresivní člověk a že s tím, že je tady smrt a že mi to nějak sedí na hrbu... Jako musím se přiznat, to bylo úplně při jiné příležitosti, protože mám takový vedlejšák s filmaři a točili jsme na Václaváku nahoře, kde defiluje jeden závislý člověk za druhým, a jako, já jsem s nimi nemluvila, protože to nebylo o nich, to bylo jenom o tom prostředí, ale teda musím říct, že když jsem tam viděla matku s kočárkem s takovou tříletou holčičkou, tak mě z toho nějak mrazilo a měla jsem takový pocit, jestli mám něco dělat nebo nemám nebo co... Ale že bych si mohla nějak stěžovat nebo že bych to viděla jako

téma, že mě to nějak zavádí do sfér, ze kterých musím pak relaxovat, tak takhle dramaticky bych to neviděla.

Ono pak také asi hodně záleží na povaze toho novináře, jak to na něj působí...

No a potom, kdybychom to brali takhle, tak psycholog nebo psychiatr nebo někdo z onkologie, by si po týdnu musel hodit mašli, to je prostě nesrovnatelné. To bych byla bolestínská. Vždycky, když se mi to nedaří, když se mi to neskládá, tak si říkám, vzpomeň si na to ho chirurga, ten prostě musí přijít, precizně odvést svoji práci, že ve srovnání s jinými profesemi, jako ta naše není ani práce.

Já jsem právě ani nemyslela ve srovnání s jinými profesemi, ale když píšete sociální a společenské téma, tak jestli mezi nimi je ta emoční stránka jiná.

Jako tady z toho plyne taková jistá závaznost. Když jsem třeba psala o tom pánovi a té jeho manželce, kterého vlastně utýrali v LDNce, tak třeba ta jeho manželka mi pak opakovaně volala, chtěla se mnou něco probírat, hledala jsem jí advokáta, který by jí mohl pomoci v nějaké neziskovce, když jsem měla cestu okolo, tak jsem se za ní stavila...

To jste mi připomněla tu poslední otázku...Jak respondenti vnímají, že o nich píšete, v jakém jste vztahu...

Určitě musím souhlasit, že ten vztah je mimořádný. Vlastně během chvílky s tím respondentem navážu takový kontakt, jaký nemám se svými kolegy za 10 let spolupráce, protože...Mně se vybavuje knížka *Podivný případ se psem*, což je o autistovi, který vlastně vyjde, a Petr, který s tím má zkušenosti, by se asi smál, že ta knížka je úplně pitomá, ale je to příběh o tom, že on musí vyřešit, kdo a proč zabil psa. A najednou, když má úkol, tak vyjde z toho svého autismu. Tak tohle je trošku podobné, že když mám ten úkol, tak mám drzost se s těmi lidmi bavit o věcech, na které bych se jindy ostýchala zeptat, nebo bych je vůbec neřešila. A nutně vzniká vztah, protože překvapivě, obvykle to ten člověk vítá, protože to jsou věci, o kterých také s nikým nemluví. Případně ta Chrastava, tak tam má poměrně velkou roli chlapec, který zažil v dětství domácí násilí a později týrání od otce a bavit se s tou matkou o tom, jak ona reflektuje ten svůj podíl na tom domácím násilí. Na jednu stranu má člověk pocit, že se cpu do něčeho, čeho nejsem práva, ale na druhou stranu, když jsem viděla, že vlastně jsem skoro první, s kým o tom mluví, protože sociálky nefungují, a nikdo se jí na to neptal, takže ona potom když začala, tak říkala: Prosim tě, hlavně, že máš chlapa. Takže mimořádný je ten vztah vždycky, většinou nepokračuje, nebo pokračuje jenom chvílku. Není to tak, že bych měla sto známých, protože jsme o nich psala...

Příloha č. 3: Osobní rozhovor s Eliškou Hradilkovou Bártovou, redaktorkou zpravodajského serveru Hlídacípes.org, ze dne 1. 3. 2017 (rozhovor)

Já jsem na těchto tématech vlastně novinářsky vyrůstala, zaujalo mě to a na tato témata jsem začala připravovat své první články pro Respekt. Teď už to dělám minimálně, opravdu jen jako hobby, protože u toho zůstávám srdcově.

Ale je fakt, že sociální žurnalistika je v podstatě v uvozovkách vlastně méně sexy, než třeba ta pátrací/investigativní, takže i ten zájem mezi novináři v ostatních médiích je menší.

I fakt, že jste si vybrala časopis Respekt a Reportér, je do jisté míry dán tím, že tam tato témata lze ještě najít, zatímco v mainstreamových médiích téměř nejsou, pokud to tedy není, že nějaký schizofrenik někoho zabil apod., tedy postaveno nějak vyhroceně.

Takže si myslím, že problém SŽ je v tom, že není pro čtenáře tolik přitažlivá a zároveň v tom, že se v současné době média i novinařina přesunula na internet, kde se hodně dbá na kliky a na to, aby byly články čtené. A pravdou je, že se tato témata týkají pouze určité skupiny lidí, přesně jak jste řekla, lidí, kteří jsou nějakou minoritou, mají handicap nebo jsou nějakým způsobem vyloučení a ta témata nejsou pro čtenáře tolik lákavá a tím pádem ani pro ty šéfy. Jednotliví redaktori nemají chuť o tom psát, protože šéfové po nich často chtějí, aby přinášeli nějaké bombastické zjištění, nějaké pátrání, kauzy, ale to jsem odbočila.

Za jeden se svých zásadních článků za svou dobu v Respektu považuju téma, které se jmenovalo *My z ústavu*, které jsem psala asi před patnácti lety, a myslím, že na tomto příkladu je možné výborně ukázat veškeré problémy a zajímavosti sociálního tématu. Byl to článek o lidech, kteří žili v ústavu sociální péče, tudíž úplná sociální menšina, a najednou jste zjistili, že tam ti lidé žijí jako zvířata po osmi na pokojích, že nemají žádné soukromí, jsou ponižováni, jsou jim upírána základní lidská práva, a to se nám podařilo popsat.

Zároveň si myslím, že tím, jak je ta sociální žurnalistika upozadovaná, tak má ale velký potenciál dopadu na změnu nějaké politiky.

Málo lidí o tom píše, ale když už se o něčem podobném napíše, tak to má možná přeci jenom větší dopad, než když se neustále píše nějaké jednotlivé kauzy. Trh je toho v uvozovkách přesycený. Ale například u tohoto tématu si myslím, že se podařilo ovlivnit dění v politice vůči lidem, kteří jsou v ústavech sociální péče, kdy ty série článků, které posléze ještě vyšly, ovlivňovaly to, jakým způsobem k tomu ministerstvo přistupovalo, a následně došlo ke změnám, došlo k tomu, že ústavy byly zrušeny. A myslím si, možná to bude znít jako přílišná sebechvála, že ty články, které v té době v Respektu vycházely, na tom měly svůj podíl. Takže se může zdát, že je sociální žurnalistika upozadovaná, ale myslím si, že může mít velký vliv na vytváření politiky ve státě.

To jsem ráda, že to zmiňujete...

Tak to alespoň bylo před těmi 15 lety. Také záleželo na tom, kdo tehdy na tom ministerstvu byl, a do jaké míry bych ochoten naslouchat tomu, co se děje, číst ty příběhy, ale hlavně z toho vyvozovat nějaké závěry. A tehdy se to myslím dařilo i třeba na krajských úrovních.

Myslím, že sociální žurnalistika je atypická v tom, že se musíte setkávat s velkou spoustou lidí, že je to opravdu hodně kontaktní, na rozdíl od investigativní žurnalistiky, kde člověk pátrá po informacích a zdrojích spíše bokem, mimo ten hlavní proud, ale nejde přímo k věci. Až na závěr, pouze kvůli konfrontaci člověka, o kterém píše.

Mohla byste popsat, jak vypadá práce na sociálním tématu?

U sociální žurnalistiky je to naopak. Bavíte se primárně s těmi lidmi, kterých se to týká a je velice důležité, že se bavíte s lidmi, kteří jsou tou upozadovanou skupinou, tou minoritou.

Nejsilnější příběhy, které ve mně zůstávají do teď, a myslím, že je nic nepřebije, jsou ty, když jsme se dostávali do ústavu sociální péče mezi lidi, kteří tam žili dvacet let, a vy najednou zjistíte, že ten člověk je schopen se s vámi bavit, že to není v uvozovkách nějaké zvíře, do kterého ho pasovali, ale že je to tím prostředím, ve kterém žil. A tohle byly hrozně silné příběhy. Když jsme se bavili s člověkem, který se po dvaceti letech dostal mimo zdi ústavu a poprvé mohl jít nakupovat, poprvé si sám vybral oblečení, tak to byly silné zážitky.

A je hrozně zajímavé, že komunikujete, jak s těmi lidmi z ústavu, jejichž příběh vyprávíte, tak s lidmi na samosprávě, kterých se to týká, a které s těmi zjištěními konfrontujete. V tomto případě nám ti lidé zpětně i psali a děkovali, že jsme to téma otevřeli, a dali jim impuls. Věděli, že to není ideální, ale nic je do té změny netlačilo. Najednou, když to viděli černé na bílém, tak jim došlo, jak je to vlastně absurdní, jak je to špatně, a skutečně odstartovali nějakou změnu. Ve Středočeském kraji začali rušit ústavy, budovat samostatné bydlení i připravovat prostor pro to, aby se to do budoucna nedělo a pro mě to byl zároveň důkaz toho, že to je sice obtížná práce, málo oceňovaná, ale skutečně to může ovlivnit nějaký vývoj.

Když se podíváte na ceny, které novináři získávají, tak je to pouze výjimečně za nějaké sociální téma, za nějakou kauzu, ale tady v tomto případě bylo to ocenění v tom, že články, které jsme tehdy v Respektu napsali, skutečně ovlivnili další vývoj.

Je otázka, jak to je dnes, do jaké míry se dají politici ovlivnit, ale tehdy to byla doba, kdy bylo těm změnám nakročeno, kdy se to nabízelo. Je otázka, protože já to teď nesleduji, jestli to má nějaký pozitivní vývoj.

Ten význam sociální žurnalistiky tedy vidíte především v tom, že existuje možnost změnit nějakou chybu v systému...

Myslím, že hrozně důležité je to, že vyzrálost každé společnosti se dá ukázat na tom, jak se chová k těm nejslabším a sociální žurnalistika má tu možnost, že může za těmi nejslabšími jít, ukázat jejich příběhy a může nastavit a zrcadlo těm politikům. Oni to zdálky tuší, ale říct jim: Podívejte se, tohle se tady děje a je to takhle hrozné, okleštili jsme to do té nejzákladnější podoby, jste za to zodpovědný vy, tak se k tomu nějak postavte. Když to byl politik osvícený, tak to skutečně začal nějak řešit. Myslím tedy, že ta síla je v tom, že ten novinář se může

dostat na nějaké místo a skutečně reálně pomoci konkrétním lidem. Nemyslím tím konkrétní paní Blaženu K. z nějakého ústavu, ale změnit systém a v tom myslím hrozná síla. Zároveň s tím se nese i další specifikum této novinářiny, a sice že je to hrozně emočně náročné.

Vzpomněla byste si na nějaký konkrétní příklad?

Pamatuji si, když jsme tři dny jezdily po ústavu sociální péče a bavili se v podstatě desítkami lidí, kteří jsou v ústavu, a byli tam zavření opravdu jako zvířata, že to na nás mělo skutečně velký emoční dopad. Byli jsme vyřízení, zdrcení, jak se tohle vlastně může dít.

Když byste to měla srovnat s jinými oblastmi žurnalistiky?

Je to rozhodně více emočně náročné, než když honíme nějaké zločince, protože se to týká lidských osudů. Myslím, že síla a smysl sociální žurnalistiky je v tom, že ukazuje na skutečné slabiny sociálního systému a na konkrétní lidi a jejich osudy a má potenciál to nějak ovlivnit.

Co tedy podle vás můžeme do této oblasti zařadit?

Do sociální novinářiny? Podle mě veškeré minority, minoritní skupiny a je to jedno, jestli to jsou děti s postižením nebo lidé v ústavech sociální péče, důchodci, senioři, drogově závislí nebo bezdomovci. Když si člověk čte noviny, tak se zdá, že tam ta témata jsou, protože si čte o drogově závislých, čte si o bezdomovcích, ale většinou v takových negativních konotacích, kdy se dočtete, že nějaký bezdomovec umřel, nebo že se feťák předávkoval. Myslím ale, že právě Respekt a možná i Reportér se snaží ta témata uchopovat komplexně, ne pouze na těch jednotlivých případech, které nic neodhalují.

Je třeba hrozně zajímavé, když do té minority zařadíme i seniory, tak je to vlastně paradox, protože senioři minorita nejsou, je to obrovská část společnosti. Stejně tak zajímavé a překvapivé je, že ačkoliv se jedná o téma, které se týká nás všech, z nás všech budou senioři, tak je to téma, které v médiích zkrátka nerezonuje a ani v redakcích, nemají zájem toto téma zpracovávat intenzivněji a hlouběji a tím vlastně ovlivňovat sociální politiku vůči seniorům, čímž nemyslím navýšení důchodu o stokorunu, ale způsob podpory jejich života a jejich soběstačnosti. Další obrovské téma je umírání, které opět čeká každého z nás a vůbec se o tom nepíše.

Je tedy možné říct, že se jedná většinou o témata, která se mohou dotýkat každého z nás, kdy se můžeme do takové situace dostat.

U části témat to tak je. Ta pravděpodobnost, že se dostanete do ústavu sociální péče, to už ne, ale u velké části téma to tak určitě je.

Když jsem se na téma sociální žurnalistika bavila s Hanou Čápkovou z Respektu, tak jsme nakonec došly k závěru, že sociální téma se nemusí týkat pouze minorit, ale kohokoliv, koho nějak semele systém a vlivem toho, se dostane do nějaké specifické situace...

Může to tak být, ale to už podle mě není úplně sociální žurnalistika, ale jednotlivé příběhy, kterým se říká HLP, tedy příběh, který je důležitý pro toho člověka a může být zajímavý pro

čtenáře. Podle mě je ale jádro sociální žurnalistiky v tom, že nějak postihuje sociální systém, sice na jednom případě, ale popíše nějaký systém. Například, když jsme psali v Respektu téma paní Havránkové, která si nechtěla nechat vyvlastnit pozemky pro dálnici u Hradce Králové. To byl sice jeden velmi silný příběh, na kterém se ale dalo ukázat na ten špatně postavený systém, jak stát přistupuje k lidem, kteří něco vlastní a od kterých něco chce. Aby se to dalo zařadit, je tedy vždy velmi důležité, aby to v uvozovkách nebyl nějaký bulvár, aby tam byl vždy nějaký přesah do systému a u toho konkrétního příběhu bylo možné nějaké zobecnění.

Hana Čápková nabídla hledisko, že by do této oblasti mohly spadat rovněž příběhy lidí, kteří normálně znevýhodnění nejsou, nejsou minoritní skupinou, ale vlivem systémové chyby, se do znevýhodnění dostanou...

Ano, to si myslím, že tak je. Pokud to má nějaký přesah do systémové chyby, tak to do toho spadá.

Zařadila byste tam například téma nespravedlivé exekuce?

Pokud je ten autor schopný najít, že to je důkaz systémové chyby, nikoli problém, jednotlivce, který například včas něco neudělal, tak tam je podle mě ta hranice. Pokud se tam nepodaří ten přesah najít, tak je to pak jednotlivý příběh, který může být zajímavý, ale sociální žurnalistika má sílu v tom, že tam je ten přesah.

Zpočátku jsem problém s ohraničením sociální žurnalistiky, o jak širokou oblast jde, co do ní řadit, jak je specifická. Často jsem se setkávala se situací, kdy bylo pro respondenty těžké si pod tímto pojmem něco konkrétního představit, nebo se dané představy lišily. Někomu se nelíbilo tato témata odlišovat od jiných společenských témat, nebo danou oblast nějak škatulkovat. Setkala jsem se i s názory, že se tato témata od jiných společenských témat tolik neliší a z hlediska povahy práce je to velmi podobné, jako zpracování kteréhokoliv jiného delšího příběhu...

Tak to si zrovna nemyslím. Myslím si, že je to opravdu hodně odlišné. Tím, že už velmi dlouho dobu dělám pouze investigativní a jiná témata, mám možnost srovnání a myslím, zásadní rozdíl je právě v tom, do jaké míry musí člověk nasadit sám sebe a své emoce. Když zkoumám, jestli někdo něco ukradl nebo ne, mám vůči tomu odstup, mě se to netýká a беру to jako nějaký případ, který chci vyřešit. Je to spíše taková zábava, detektivka.

Když si ale vzpomenu na tyto příběhy, tak tam je potřeba do toho jít úplně naplno, s nějakou svou empatií a hlavně energií, kterou chci, nechci těm lidem při těch rozhovorech dává, protože někdy jsou dost náročné. Když se bavíte s nějakým zločincem, tak je to jakoby zábava, protože se zkoušíte, přestřelujete, kdo s koho. Když ale jdete za člověkem, který dvacet let žije v ústavu, špatně komunikuje a vy najednou zjistíte, že se s vámi bavit chce, a že to třeba nějakými posunkami jde, tak to od vás vyžaduje rozhodně jiný energetický náboj a rozhodně i mnohem více času, nebo alespoň u mě to tak bylo. Samotná práce i finální zpracování pro mě bylo mnohem více náročné. Když píšete o nějakém zločinci, tak je to

poměrně jasné, je nějaká hypotéza, že tento člověk něco spáchal, zeptáte se nějakých lidí, zkusíte zdroje. Ta linka je poměrně jasná člověk je schopen to napsat relativně snadno, ale..

Rozhovor přerušen kvůli telefonátu

Můžete mi jen připomenout, kde jsme skončily?

Mluvily jsme o časové náročnosti těchto článků na zpracování...Z rozhovorů, které jsem na toto téma zatím vedla, vyplývá, že samotná příprava není tak náročná, zatímco následné zpracování už vyžaduje času více.

Když píšete o těch ústavech, tak si musíte zjistit, jak to vlastně je, a jak to funguje v zahraničí. Je ale možná pravda, že když člověk pátrá po nějakém zločinci, tak ta příprava musí být o kousek větší, protože si musíte zjistit, kdo, s kým, kde, a ty zdroje najít. Jinak si ale myslím, že objem práce a nasazení je mnohem větší nebo mnohem intenzivnější u témat sociálních.

Vzpomněla byste si na nějaká další témata, která jste zpracovávala, nebo konkrétní příběhy?

Určitě mě nejvíce zasáhly tyto příběhy. Další podobně silné příběhy byly z psychiatrie, o psychiatrické péči, kde jsem narazila na příběh mladé holky, která zemřela na psychiatrii zavřená v kleci. Předtím se o ni rodiče starali doma a tam jí dali, protože už prostě nemohli, protože potřebovali pomoci. Tam se opět ukázalo, že neexistuje systém odlehčovací péče. Ti rodiče už byli naprosto vyčerpaní a systém psychiatrické péče byl nastavený absolutně špatně. To byl další hrozně silný příběh, který si teď z hlavy vybavuji, a který jednoznačně ukazoval na systémovou chybu. V té době se následně psychiatrie začínala měnit a tento příběh vyvolal velké emoce i u tehdejšího ministra zdravotnictví Ivana Davida. Takže jako další segment psychiatrických pacientů, pacientů se specifickými potřebami.

Jinak, a to je možná otázka, jestli to tam spadá nebo ne, ale pro mě určitě silné téma bylo téma Němců, kteří nebyli odsunuti a zůstali tady v Čechách. To byly příběhy, kdy jsme se bavili s osmdesátiletými lidmi, kteří třeba ty své zážitky s Čechy, do té doby nikdy nevyprávěli. Zde je možná otázka, jestli to spadá do té soc. žurnalistiky nebo ne, ale myslím si, že asi ano, protože to není jednotlivý příběh, ale je to příběh, který demonstruje příběh dalších stovek lidí, kteří zde žili, a na kterém se to ukazuje. Vždy je to postavené na osobních setkáních a na osobních příbězích a tím je to jakoby silné.

Když máte teď tyto články v paměti, mohla byste na nějakém příkladu přiblížit a rozebrat práci na těchto tématech? Z hlediska přípravy, shánění respondentů, jejich dostupnosti, ale také práce se zdrojem, psychické náročnosti. Je práce na nich něčím specifická?

Myšlím, že je to náročnější v tom, opět uvedu příklad, že když se jedná o nějakou investigativní kauzu, tak ti lidé jsou většinou připravení na to, že se setkají s novinářem, nebo jsou to minimálně protřelí lidé, kteří se pohybují v nějakém byznysovém prostředí, kteří jsou zvyklí odpovídat na otázky nebo se s nimi nějak vypořádat, například vás poslat někam. Jsou to lidé připravení na kontakt s někým jiným, kdežto u sociálních témat, se často setkáváte

s lidmi, kteří nemluví, kteří nikdy neviděli novináře, kterých se třeba nikdo v životě na nic neptal.

Další silné téma, které mě napadá, jsou Romové. Psali jsme příběhy o holčičce, která žila v Romské kolonii v Ostravě, dostala na vysokou školu, získala nějaké ceny. Nebo jsme byli v osadách na Slovensku. Najednou se dostanete do úplně jiného prostředí, kde novináře v životě neviděli, čímž se dostávám k tomu, proč je to těžké. Když oslovíte člověka, u kterého máte podezření, že spáchal zločin nebo něco, kvůli čemu ten článek píšete, tak on si s tím poradí. Zatímco když jdete za někým do ústavu sociální péče, za psychiatrickým pacientem nebo do Romské osady, tak máte společné to, že ti lidé na to nejsou připraveni, nejsou na to zvyklí a ke každému musíte přistupovat jinak. Musíte tu situaci nějak vyhodnotit, odhadnout, jaký ten člověk je, jestli je naštvaný, jestli se bojí nebo jestli něco skrývá a vyhodnotit to, na což se nedá předem připravit a řešíte to až na místě, v danou chvíli. To je také jeden z rozdílů, že je třeba nemůžete kontaktovat. Když píšete nějakou kauzu, tak si můžete domluvit schůzky po telefonu nebo se s tím člověkem bavíte po telefonu ještě před samotnou schůzkou.

Když jedete hledat nějaké příběhy Romů na Slovensku, tak tam je ta příprava akorát v tom, že si zjistíte, kde jsou osady, zmonitorujete si, ve kterých novinách se o nich třeba už psalo, jaké oblasti jsou nejhůřší, a potom tam jedete. Teprve až na místě se rozhodujete, jakým způsobem budete pokračovat, takže v tomto ohledu je to určitě jiné. Schůzky lidmi týkající se nějakých kauz, se dají domluvit, tohle se domluvit nedá a nedá se připravit ani na to, jak s těmi lidmi budete mluvit, jaké otázky jim budete pokládat. Je možné si určit nějaký cíl, který si tam odtud chcete odnést, ale nikdy si nejde připravit otázky, protože nevíte, jací ti lidé budou, a jak na to budou reagovat. Podobně je to třeba u lidí s nějakým mentálním handicapem, kde si také musíte najít cestu, jakým způsobem je s nimi možné mluvit. Když jsme přišli do psychiatrické léčebny a byl tam člověk, který byl svázaný v kazajce, tak to je situace, kdy se s tím nějakými emocemi musíte vypořádat i vy, protože je to šok, jste naštvaní a potom musíte hledat cestu, jestli se s tím člověkem dá nebo nedá mluvit a zkusit to...

Tahle témata, o kterých se bavíme, jsou hodně specifická. Určitě, jak říká Hana Čápková, se dá připravit rozhovor s nějakým člověkem, kterého postihla nějaká situace, kdy dopadá na nějaký systémový defekt. S ním je asi možné se normálně domluvit, protože předpokládám, že je to normální člověk, běžné populace, ale u těchto lidí, kteří jsou z minoritních skupin, je ta příprava vlastně nulová. Jenom na základě té vaší zkušenosti se dá zjistit nějaké know-how, jak k těmto lidem přistupovat. Najednou víte, že Romové si zakládají na darech, tak tam přinesete dětem třeba bonbony. Musíte si nějak získat jejich důvěru.

U lidí s mentálním handicapem, kteří byli třeba v těch ústavech, zjistíte, že potřebují, aby je někdo poslouchal. Takže spoustu času věnujete tomu, že posloucháte nad rámec toho, co by pro ten váš článek pracovně stačilo, ale je to důležité, protože tím získáte jejich důvěru. A opět platí, že když o něčem takovém píšete tak se chtě/nechtě musíte s těmi lidmi dostat do nějakého kontaktu, nemůžete si udržovat odstup.

Potřebuje mít novinář pro tuto práci nějaké konkrétní vlastnosti?

Musí být empatický. U investigativní novinářiny také, protože si musíte získat důvěru lidí, kteří se bojí, kteří nechtějí mluvit, ale myslím si, že tady ještě více. Zatímco tam si můžete najít spoustu jiných zdrojů, tady potřebujete ty konkrétní lidi. Myslím si, že empatie a trpělivost jsou asi hlavní dovednosti, jež by novinář, který chce dělat tuto žurnalistiku, měl mít.

Když už jste se této novinářině věnovala déle, bylo to pro vás z hlediska té psychické náročnosti snazší? Je zapotřebí i nějaká psychická odolnost?

Bylo to snazší v tom, že už člověk věděl, do čeho jde, protože ty zážitky z toho začátku byly fakt otrěsné. Podmínky, ve kterých jsme ty lidi nacházeli, byly strašné. Takže ne, že by si člověk časem zvykl, ale je fakt, že už pak není tolik otrěsený. Také se naučí rozpoznávat, co špatně. Poznávat signály i třeba od lidí, kteří se snaží ten systém měnit. Například, že lidé v ústavu nemají kliky na dveřích, nemají žádné vlastní věci. Tou prací samotnou se člověk postupně učí a získává tím i nějaké v uvozovkách inspekční dovednosti, kdy je už schopen si snadno udělat obrázek o tom, co je a není v pořádku.

Co se týče té komunikace s respondenty. Tak už třeba víte, že ti lidé, kteří jsou dlouho v ústavu, jsou frustrovaní, takže se vás budou chtít dotýkat a že se toho není potřeba bát. Už s tím člověkem umíte nějak pracovat.

Ale každý ten příběh je rozmanitý a vlastně vždycky do toho musíte dát jinou energii a dávku empatie, abyste se s těmi lidmi mohla bavit. Obecně jde získat nějaké dovednosti, nevím, jestli odolnost, protože ty příběhy jsou prostě drsné, nepříjemné a zasahující, takže nevím, jestli v mém případě nějaká odolnost vznikla, spíš asi nějaká snaha to změnit.

Tehdy na ty články navazovaly i diskuze, kde byli i zástupci ministerstva a myslím, že to bylo hodně živé, díky čemuž se podařilo to změnit, a tím pádem i naplnit takové to poslání žurnalistiky, které jakoby teď zmizelo, protože lidé mají pocit, že i když se napíše deset kauz za sebou, tak se nic neděje ani nemění. V tomhle ohledu to bylo hrozně naplňující, že člověk viděl, že to má nějaký smysl. Když jsme se vrátili do ústavu po pěti letech, mohli jsme sledovat, že se zavírá, že lidi, které jsme předtím viděli svázané v kazajce, teď žijí v chráněném území, chodí si sami nakupovat, mají své peníze. Bylo to úžasné a tenhle pocit teď nezažívám. Je fajn, když odhalím, že někdo něco provedl, ale tam to vždy skončí, výjimečně se to dostane k soudu, a když vidíte, jak to dopadá s Rittigem, Oleo Chemical, tak ten happyend tam vlastně není a tady v těchto případech tam občas prostě byl, což myslím, že může být specifikum té sociální žurnalistiky, že to má nějaký potenciál něco změnit.

Když jsme se bavily o těch vlastnostech, pomohlo by třeba novináři při zpracování těchto příběhů mít nějaké minimum psychologického vzdělání?

Ne, to jsem si fakt jistá, že ne, že to je opravdu o tom, že...

Spíše o povaze, kdo se na to hodí, a kdo ne?

Ne, myslím si, že hlavně o chuti. Když jste se ptala na ty příběhy, tak se mi vybavují další silné příběhy rodin, kterým sociálka sebrala děti, a my jsme pak mohli sledovat příběh, jak se

vrací zpátky. S některými z nich jsme v kontaktu třeba dodnes, a to už je 10-15 let, takže si myslím, že je to opravdu jen o tom, jestli to chcete dělat nebo ne. Jestli si řeknete, že tohle je to, co vás zajímá. A skutečně vás musí zajímat ti lidé. Nesmí to být o tom, že vám takové téma zadá šéf a vy to tedy jedete zpracovat. Myslím, že se hrozně rychle pozná, jestli se těch Romů nebo postižených štítíte, zpracujete to téma rychle, ať máte klid nebo jestli vás to zasáhne. Myslím, že to nejde dělat bez toho, aby do toho člověk dal kousek sebe a že fakt nepotřebuje žádné speciální vzdělání a jestli něco potřebuje, tak se to naučíte v tom průběhu nebo to prostě jako zareaguje instinktivně

Vybavíte si ze své praxe nějaké problémy, které vám práci na těchto tématech komplikovaly? Například, že si klíčový zdroj přál zůstat v anonymitě, apod.

To u těch sociálních případů moc není, spíše u těch kauz. Tady u těch sociálních témat byl problém v tom, nevím jak je to teď, ale tehdy jsme měli problém dostat se do těch ústavů, protože oni tušili, že to jakoby není košer. Tam myslím hrají hodně roli komunikační schopnosti, že dokážete po telefonu přemluvit ředitele ústavu, že vás tam má pustit, že jste jakoby silná komunikačně, a že toho člověka dokážete ukecat. To myslím, že je důležité, protože dostat k těmhle minoritním skupinám, byl hlavní problém, přece jenom i ti lidé v ústavu jako tušili, že to, že tam mají člověka v kleci, v kazajce, není úplně jako ideální, ale přesto se nám tam podařilo dostat.

Potom jsou to spíš asi problémy konkrétní, s konkrétními lidmi, že nevíte, jak s nimi komunikovat, nebo že je to hrozně náročné v tom, že se na vás ti lidé opravdu věsí, jsou takoví úsměvní, je to vlastně třeba nepříjemné a vy se s tím musíte nějak vypořádat.

A pak je následný problém, že ti politici nebo ředitelé těch ústavů nebo institucí, kterých se to týkalo, se samozřejmě cítili hrozně dotčení, když to člověk napsal. Pamatuji si příběh a myslím, že je to právě z toho článku My z ústavu, kdy jsme psali o pozitivním příběhu, že nastoupil nový ředitel a snažil se to tam změnit. Popsali jsme tam tu novou praxi, a přesto z toho byl zničený, protože se proti němu postavili zaměstnanci, jelikož to od nich samozřejmě vyžadovalo úplně jiný druh práce, než když ty lidi zavřeli, dali jim prášky, nebo je někam příkurtovali. Takže pro něj to bylo hrozně těžké a jakoby na základě toho článku nebo i dalších tam skončil.

Takže to je možná těžké i v tomhle, protože člověk při téhle práci reálně ovlivňuje osudy lidí, ať už pozitivně nebo negativně. V tomto případě si vlastně do teď pamatuji ten pocit. Měli jsme s tím člověkem dobré vztahy, byl to hrozně skvělý pán, a přesto jsem cítila zodpovědnost za to, že prostě skončil bez práce. Když jsme se ale potom potkali po letech, tak mi vlastně říkal, že mi za to děkuje, že v tu chvíli z toho byl sice úplně špatnej, ale že se mu otevřela jiná cesta a teď dělá práci, která je skvělá, kde ho to naplňuje a tak. Ale prostě ta novinařina obecně, ať už si to ti novináři uvědomují více či méně, prostě ovlivňuje ty lidské osudy a tady je to možná mnohem více vidět, protože ty lidské osudy, které mapujeme, jsou hrozně křehké, na rozdíl od těch zločineckých...

Je nutná nějaká zvýšená pozornost? Například specifický přístup k respondentovi, někomu, kdo je znevýhodněný, slabší...

Tam se třeba stávalo, nebo je vůbec problém u těchto lidí nebo u dětí v ústavech s focením, že od těch lidí musíte mít souhlas, a jak získáte souhlas od člověka, který je nesvéprávný, má opatrovníka v Kotěhůlkách, tak to je problém technický, ale to se dá vyřešit třeba, že je tam zezadu nebo čte si knížku.

Zároveň, když píšete tyhle příběhy, tak se setkáváte se skupinou, která je velmi slabá, která nezná svá práva. Lidé s postižením, lidé v ústavech, Romové v osadách, tak oni neznají svá práva a je to hodně na vás, na té citlivosti. U dětí v tom psaném textu je to jednodušší, že tam nedáte jejich celá jména, tam byl problém vlastně jenom těch fotek.

Jak řešíte, když respondent nechce být medializovaný? Slyšela jsem o slečně, která měla schizofrenii a přála si eutanazii, tento příběh odvyprávěla novinářce, ale kvůli ochraně syna, se nakonec rozhodla, že si nepřeje být medializovaná pod svým jménem...

Myslíte, jestli je to dostatečně věrohodné, pokud se použije nějaká přezdívka, uvede se, že si ten člověk nepřál být jmenován? Já si myslím, že určitě, že ta problematika sociálních témat je taková, že tam to asi musí každý chápat. U těch kauz je to blbě v tom, že člověk pochybuje o věrohodnosti té informace, ale tady máte nějaký konkrétní příběh, který si jde těžko vycucát z prstu...nebo asi jako jde, ale proč by to kdo dělal...

Setkala jsem se s názorem, že to může ve čtenáři vzbuzovat dojem, že toho v článku smyšleného více než jen jméno.

Vždycky je ideál to, když ten člověk mluví na své jméno, na kameru, ale myslím si, že zrovna tohle je extrémní případ, kdy třeba pro mě, ve chvíli, kdy je to takhle postavené, tak já opravdu nemám problém, ale je fakt, že se to má dělat ve výjimečných případech.

Nepamatuji si, kdy jsme to dělali v našich příbězích. Tam šlo spíše o to, že to byly děti, tak jsme tam třeba nedávali příjmení, vždycky tam bylo třeba Žofie S. nebo tak, ale tohle myslím není ten hlavní problém. Chápu, že ta důvěryhodnost pro čtenáře je samozřejmě větší, když to jméno je celé, ale tohle to je extrémní případ.

Když jste mluvila o tom, že máte jako novinářka velkou moc v tom, co uvedete nebo co neuvedete, jakým způsobem ten článek napíšete. Jakou roli hraje v sociální žurnalistice etika?

Myslím si, že určitě větší, než v jiných segmentech novinářiny, protože fakt máte v ruce lidské osudy, někdy i desítek lidí nebo celé rodiny, což je jako problém, protože nikdy člověk nedohlédne, jakým způsobem to s životem toho člověka zahýbá. Když píšete článek o někom pozitivním, že někdo dělá něco dobře, tak vás nenapadne, že ten člověk kvůli tomu skončí v práci, že mu takhle ovlivníte život.

I když k tomu přistupujete vlastně s velkou mírou etiky, bavíte se s tím člověkem dlouho, popisujete to popravdě, jak to je, nevymýšlíte si, ctíte všechna ta pravidla, tak ten osud toho člověka můžete ovlivnit negativně. A to je myslím riziko této práce, kterému se nedá moc vyhnout a je fakt, že v některých případech jsme si vlastně uvědomovali, když jsme psali třeba o těch rodičích, kterým sebrali děti, že jsou vůči nám ve hrozně znevýhodněném

postavení, že jsou sociálně slabí, nejsou tak inteligentní, nedokáží dohlédnout, co mohou způsobit tím, co říkají. Když budou říkat, že sociálka je kráva, že jim prostě sebrala děti, tak musíte mít nějakou zábranu, že to zkorigujete, a že to tam prostě nedáte. Je to ale hrozné lavírování a stejně, i když k tomu přistupujete takhle citlivě a ta rodina to nedohlédne, to že vám umožnila se s nimi setkat, a že vám vyprávěla ten příběh, tak se potom může stát, že se na ně ta sociálka skutečně naštvě, že jsou medializovaní, a bude jim škodit třeba podprahově, ne nijak přímo. To si myslím, že je také riziko téhle novinářiny, že člověk musí mít, já nevím, jestli žaludek, ale musí být připravený na to, že to bude mít konkrétní dopad na konkrétní lidské osudy.

Je tento rys specifický pro SŽ?

To si myslím, že ano, protože opět, když připravujete nějakou kauzu, tak to jsou lidi, kteří v tom figurují, kteří jsou sociálně velmi silní, kteří jsou inteligentní, kteří moc dobře vědí, co mají nebo nemají říkat, jsou v podstatě emočně velmi silní, sociální inteligenci nebo emoční inteligenci mají velmi silnou, takže tam člověk jakoby nemá strach, že jim ublíží, kdežto tady jo, protože to jsou prostě znevýhodněné skupiny lidí, kteří si neuvědomují, co to může způsobit.

V anglosaském světě se používá pojem konfesionalní žurnalistika, tedy psaní v první osobě o vlastních příbězích. Je to při zpracování těchto témat to výhoda nebo naopak, jak to vnímáte?

Je fakt, že my jsme nikdy nepsali v Ich-formě, takže mně třeba jako rozumná forma přijde popsat příběh ve třetí osobě, to mi přijde, že je více objektivní, a zdá se mi fajn, když je k tomu třeba napsaný nějaký krátký box, nějaký krátký komentář toho autora. To jsme tehdy nedělali, ale myslím si, že zprostředkovat nějaký pocit právě z těch ústavů nebo Romských osad, kam se lidi běžně nedostanou, nebo když nás to hodně zasáhlo, tak to si myslím, že by to mohlo být hodně čtenářsky zajímavé. Myslím ale, že obecně v Čechách trend tohoto způsobu psaní není.

Já jsem právě narážena například na články, kdy má člověk rakovinu nebo jiné onemocnění/problém/vlastní zkušenost a píše o tom do novin sloupky, u nás se to moc nedělá, ale v anglosaském světě jsou sociální témata často zpracována touto formou.

Mně přijde, že to tu sociální novinářinu i degraduje, jakoby to říkalo: tohle si nezaslouží ten klasický formát, potřebuje to ještě ten specifický, který zasáhne čtenáře tím, že to bude v Ich-formě. Mně osobně to není nějak příjemné, ale neumím úplně popsat proč, asi prostě nějak pocitově, že tahle forma patří třeba na blogy, kde člověk může popisovat svůj životní příběh. Ale má to být tak, že ve chvíli, kdy ten životní příběh toho konkrétního člověka, bude mít nějaký přesah, například jde o člověka s nějakou vážnou chorobou, kterému byla odmítnuta péče ve třech nemocnicích, protože já nevím, je to třeba bezdomovec, tak má nastoupit novinář a má to napsat jako klasický článek.

Je sociální žurnalistika něčím blízká investigativní novinářině, které se teď primárně věnujete? Ve smyslu odkrývání nějaké kauzy ze sociálního prostředí...

Určitě, a u těch ústavů, to opět bylo vidět nevíce, kdy se člověk skutečně dostával do prostředí, které bylo uzavřené veřejnosti, kam se nikdo moc nedostal a našli jsme tam lidi, kteří žili v naprosto nedůstojných a nezákonných podmínkách. Takže tohle určitě je forma investigativní žurnalistiky, možná ještě v té původnější podstatě, než se dělá teď v té žurnalistice kauzální, protože často je ta investigativní žurnalistika postavená bohužel na tom, že někdo něco práskne a ten člověk to pak nějak vypátrá. Zatímco tady to šlo obráceně. Tušili jsme, že je někde nějaký problém, snažili jsme se tam dostat, dostali jsme se tam, ten problém jsme viděli na vlastní oči, popsali jsme ho, a pak to jelo jakoby z obrácené gardy, což si myslím, že je podstata té kvalitní investigativní žurnalistiky, které se teď dělá málo, protože na ni prostě není čas.

Že je mnohem jednodušší přijmout nějakou informaci, kterou si pak člověk v uvozovkách jakoby jen ověří a prásknout ji ven, než se snažit dostat se do nějakého uzavřeného prostředí, což trvá dlouho, redakci to stojí peníze a ještě navíc je ten výsledek nejistý, protože se může stát, že se dostanete do nějakého uzavřeného prostoru, ale nic tam nezjistíte, protože předtím, než jste tam přišli, tak na to ty lidi připravili, a nenajdete tam nikoho v kleci.

Když bychom se měly bavit o nějakém počátku sociální žurnalistiky v českých médiích. Kdy se tato témata začala výrazněji objevovat? Někteří novináři zmiňovali období po revoluci, do té doby byla tato témata spíše tabu, jak to vnímáte vy?

Co bylo před revolucí, to si nepamatuji, noviny jsem ještě nečetla, ale za mě určitě po té revoluci, protože najednou se člověk rozhlížel, co se děje kolem. Že jsou tady nějakí lidé, kteří jsou zavření v nějakých barácích, pacienti v psychiatrických léčebnách a je s nimi zacházeno takhle, že děti jsou odebírány jenom proto, že rodiče jsou chudí. Šlo to jakoby s tou dobou, že se otevřely oči nám všem a tak se postupně otevírala i ta témata. Blbě je, že mám pocit, a třeba je to tím, že to už nepíšu, ale jako že se to nějak zaseklo...

Že po revoluci bylo těchto témat v médiích víc než teď?

Přesně tak, že teď to jde spíš dolů. A moje osobní zkušenost je, že syn má teď nastoupit do školy, tak jsme hledali co nejlepší školu, která by podle nás byla ta nejlepší, a zjistili jsme, že v Praze je pořád považovaná Londýnská, o které jsme přesně před těmi 15 lety v Respektu psali, že je tedy jako ta pokroková, která to tady táhne. A teď najednou člověk zjišťuje, že je to stejné, jak před těmi 15 lety, samozřejmě jsou nějaké soukromé školy, ale že to státní školství nebo veřejné školství se v podstatě moc nezměnilo. A já se trochu obávám, že kdybychom teď začali psát o ústavech, tak že by jich sice pár bylo rozpuštěných, budou nějaká chráněná bydlení, ale že nějaká radikální změna od té doby, co jsme o tom psali, nebude.

A já si myslím, že je to možná i tím, nejen, že to není tak sexy, ale že se ta média stala soukromími a je tam vlastně hrozný tlak na to, generovat nějaký zisk. Když napíšete článek o někom s postižením, kdo je zavřený v ústavu, tak lidé nemají tu empatii se do toho vcítit,

řeknou si, že je to asi dobře, protože jinak by nás tady pozabíjeli, spojí si to s těmi negativními zprávami a na tato témata se nebude klikat, pro redakci to nejsou zisky, tudíž ten tlak nebo ta vůle těch šéfů, aby do toho ti novináři šli a tento typ žurnalistiky dělali, je vlastně hrozně malý.

Zároveň je to náročné i časově. Pokud byste chtěla, aby vám někdo zpracoval tohle téma, tak potřebuje minimálně týden na nějakou reportáž, pokud by to mělo být celkové téma, tak si myslím, že aby se ten člověk zorientoval, aby se tam dostal a aby mluvil s co nejvíce lidmi, tak by ten člověk potřeboval určitě měsíc a to se těm dnešním novinářům nikde nedá.

To je problém i v té klasické investigativní novinářině, že ti novináři na to ten čas nedostávají, protože ten čas stojí prachy a je mnohem jednodušší napsat nějaký text, který udělá elév za půl dne. Bude to o tom, že někde prasklo potrubí nebo něco takového a bude to mít spoustu klikanců, dototočí se tam reklama a dostane to peníze.

Takže to myslím, že může být ten důvod, ale opět říkám, nepíší o tom, tak úplně nevím, jaká ta situace je, ale ten můj pocit jakoby zvenčí je takový, že to ustrnulo. A teď ještě s tou osobní zkušeností z toho školství, což mě tedy vyděsilo úplně, protože jsem si opravdu myslela, že tehdy před těmi patnácti lety je to super, jak je to dobře nastartované, že až já budu dávat své děti do školy, tak že Londýnská už bude jako základ a ty školy spíš budou posunuté ještě dál a najednou zjišťují, že to tak není.

Některý z mých respondentů, co se týče času, argumentoval tím, že když se připravujete na politické téma nebo na nějaký politický profil politika, tak že z hlediska časové náročnosti, je to dost podobné, protože se musíte prohrabat velkou spoustou materiálů, připravit se...

Asi ano, možná...

Jestli je vůbec možné čas skutečně možné považovat za nějaký charakteristický rys, kterým se od jiných žurnalistických oblastí odlišuje...

Já si myslím, že ano. Příprava na rozhovor s politikem, ok, zabere to, pokud to má být jenom rozhovor...

Nebo nějaká analýza...

No, tak to určitě, ale je otázka, s čím to budeme srovnávat. Pokud to má být nějaká analýza, tak prostě sedíte u počítače, zjišťujete si informace, projedete všechny možné zdroje, setkáte se s nějakými lidmi, potom to nějak vyhodnotíte a sepíšete. Tady je to ale opět prostředí, které je specifické, které je minoritní, kam se musíte nějak dostat, musíte ho nějak pochopit, nějak s ním pracovat a hlavně musíte zajistit to, aby vás tam pustili, což například u těch Romů, je hodně problematické. Ty návštěvy tedy musí být třeba opakované, nejde tam zajít jednou a říct: hele já jsem ta a ta, a myslet si, že za půl hodiny to bude hotové. To by ten rozhovor s politikem byl, protože ten je připravený. Domluvíte si čas, máte na to půl hodinu, za půl hodiny to máte hotové, dáváte tomu hlavu a patu, kdežto když půjdete dejme tomu za těmi Romy, tak to znamená hroznou spoustu času, protože tam přijdou příbuzní, teď vám chtějí

něco ukázat, pak si musíte získat jejich důvěru, tímto se to jakoby natahuje. Pak třeba ještě zjistíte, že to nedává hlavu a patu nebo nedostáváte ty odpovědi, které potřebujete, což znamená, že musíte jít třeba za dalšími respondenty nebo někoho konfrontovat s tím, co vám ten člověk řekl, takže já si myslím, že ta náročnost je prostě větší, protože to prostředí, je specifické, to znamená, že vyžaduje specifické nasazení. A když budete volat někomu, aby vám okomentoval nějaký ekonomický vývoj, tak s vámi ten člověk bude komunikovat normálně, vy se nemusíte nijak připravovat, prostě kladete normální otázky, kdežto když se chcete bavit s člověkem s handicapem, tak tomu nemůžete zavolat, musíte tam zajet, musíte získat jeho důvěru, musíte mu věnovat čas nad rámec těch pěti otázek, které potřebujete a kvůli pěti odpovědím, tak prostě strávíte den.

Jak vnímáte SŽ z hlediska žánrů? Může být i rozhovor nebo komentář sociální žurnalistika?

To může být cokoliv. Může to být rozhovor s člověkem, který po dvaceti letech odešel z ústavu a jde prvně nakupovat. Je otázka, jestli to je i rozhovor s ministrem na téma, proč jako jsou lidé zavíraní do kazajek, ale myslím si, že ano, že to nemá žánrové omezení. Myslím si, že ne, že i komentář může být sociální žurnalistika, protože ten komentář bude o tom, co jsme zjistili v tom článku a jen to shrne a vypíchne to podstatné a neprijde mi důležité, že by to mělo mít nějaký specifický formát.

U rozhovoru mi přijde, že ano, že to může být sociální žurnalistika, protože je tam možné promítnout nějaký konkrétní příběh, na který přibližuje nějakou problematiku. Nevidím to tak ale u běžného zpravodajství, že byla přijata inkluzivní novela, která se může setkat s tímto a tímto problémem, nebo v komentáři...

V komentáři určitě, protože komentář je přeci ještě jakoby třesnička na dortu. Když se psalo nějaké takové téma, tak k tomu třeba často vznikl komentář, který ten problém ještě vypíchnul tím, že se napsalo: proberte se, tady jsou lidé v klecích, což nemůžete napsat do toho článku, protože musíte být korektní. Takže já si myslím, že to určitě souvisí, o komentáři bych nepochybovala.

A vlastně i zpráva může být sociální žurnalistika, protože když si vezmete zprávu, že zemřela dívka s psychiatrickou diagnózou zavřená v kleci, tak je to sice zpráva, ale ukazuje to na ten problém a jakoby ho otevírá. A to, co je potom dál, to ho pak rozvíjí, popisuje do detailu. Takže já si myslím, že pokud je to dobře zpracované, tak to můžou být všechny žánry.

Nespadá to potom už více do politiky?

Ne, ne, myslím si, že ne. Jde to složit přesně tak, že to může být v jednom čísle, kde bude zpráva, že někoho umučili v léčebně v kleci, k tomu komentář: Proberte se, ten systém je prostě blbě a k tomu velké téma, jak se žije psychiatrickým pacientům. Myslím, že nejde říct, že to není sociální žurnalistika jen proto, že zpráva má určitý formát. Já si myslím, že je, protože to otevře nějaké téma, které se týká sociálně slabé skupiny.

Ještě je tady jeden faktor, který jsme probírali, a sice že zpravodajství je čistá žurnalistika, zatímco příběhy lidí popisující nějaký problém, jsou naopak texty publicistické...

Já myslím, že je to jedno, že je fakt jedno, jak to nazveme, že jde o to, vědět, co ta sociální žurnalistika je, bez ohledu na žánr, že je to odkrytí slabin systému na konkrétních lidských příbězích a je úplně jedno, jestli to bude formát zprávy, reportáže nebo nějakého komentáře, jde o to, že se stane tohle...

Ptám se tak proto, že cílem práce je pokusit se o nějakou definici toho, co to je sociální žurnalistika a je zapotřebí tuto oblast popsat a specifikovat, jak z hlediska povahy práce, tak žánrů...

Myslím, že to můžete ukázat na těch konkrétních příkladech z praxe, že komentář může být součástí sociální žurnalistiky, i když tomu třeba neodpovídá ten žánr, protože prostě upozorňuje nebo vypichuje tu podstatu z reportáže, která to sociální téma mapuje. A stejně tak zpráva, protože informuje o něčem, co se stalo, co je sice zpráva, ale má to přesah v tom, že se to týká nějaké sociální menšiny, že to prostě zasahuje do tohoto tématu a otevírá ho. Často to tak je, že bez té zprávy bychom nějaké to téma vůbec nenapsali, protože bychom se o tom prostě nedozvěděli, a možná, že to je ten rozdíl, že to bylo často tak, že nějaký novinář napsal krátkou zprávu, že se někde něco stalo, ale už to nerozvíjeli dál. A přesně, my jsme tam jeli, ptali se těch lidí, ptali se těch rodičů, atd., což nikdo předtím neudělal, tak je otázka, jestli ta hranice není tohle, že člověk jde už za tu zprávu...

Takhle jsem to původně myslela, že SŽ je až potom ten hlubší průnik do toho problému...

Já vím, ale ona se i zpráva dá napsat dobře a s přesahem. Třeba ne s tak velkým, jako ta reportáž, ale umím si představit, že tu zprávu napíšu s tím, že tam budou přesně ty otazníky, na které se odpoví potom v té reportáži nebo že to může být jako ten celek v jedné novinách, což často také tak bývá, že je nějaká zpráva, k tomu reportáž a nějaký komentář.

Můžeme sociální žurnalistiku považovat za nějakou autonomní, specifickou oblast?

Já myslím, že určitě, že fakt ano, že je opravdu specifická. Je specifická v tom pronikání do prostředí, které je velmi uzavřené, je specifická v tom, že musíte jít do kontaktu s lidmi, kteří běžně nekomunikují, kteří jsou velmi specifičtí, se specifickými skupinami, a že tam musíte jít fakt s nějakým nasazením, že to není jen technicistní plnění nějakých úkolů.

Dále, že to zasahuje velmi křehkou skupinu obyvatelstva, což je specifické, protože když se píše politické zpravodajství, tak je to úplně jiné specifické skupině, je to specifická skupina lidí, kteří řídí zemi. Když jsou to kauzy, tak je to o specifické skupině lidí, kteří nějak umí chodit v systému, zneužívat ho apod. a sociální žurnalistika se týká lidí, kteří jsou znevýhodnění, oslabení, kteří jsou vlastně jakoby nejslabší v téhle společnosti.

Ale musí tam být nějaká ta podmínka, že naráží na nějaký systém, ne pouze popis lidí s handicapem o tom, že je to těžké...

No jasně, že to má přesah. Jednotlivé příběhy bych do toho určitě nezařazovala, ale jednotlivé příběhy, které už ale ukazují na systémový problém nebo ho otevírají, nebo to na nich lze dokreslit, tak ty určitě ano. Je to určitě specifické, ale spíš je otázka, jak tento typ novinařiny reinkarnovat.

Ne téma důchody, ale to, jakým způsobem ti senioři žijí. To se bude týkat nás všech, vlastně za relativně krátkou dobu, nebo našich rodičů. Každý z nás se s tím může nějak ztotožnit, a přesto těmto tématům není věnovaný prostor. Chápu, že do některých témat, jako jsou Romské osady, lidé s postižením, se dokáže vcítit a vnímat to jako důležité téma málokdo, ale tady u toho, to vůbec nechápu, ani u toho školství. To si myslím, že jsou podstatně zanedbávaná témata, že se řeší platy učitelů a takové věci, ale ta podstata, jakým způsobem jsou vzdělávané naše děti už ne...

Já jsem vnímala smysl také v tom, že by bylo dobré to nějakým způsobem popsat právě proto, aby to rezonovalo a fungovalo v té žurnalistice, aby se o tom vědělo, aby třeba i studenti věděli, že mohou jít touto cestou. Setkala jsem se ale i s názorem, že by takové škatulkování mohlo této žurnalistice určitým způsobem ublížit. Jak vy vnímáte vymezení sociální žurnalistiky vůči ostatním novinářským oblastem jako je sportovní nebo politická žurnalistika?

Myslím si, že to je jediné dobře, protože si ti lidé uvědomí ještě nějaký rozměr, který tady je, který je vlastně schovaný právě mezi milion takových příběhů a ti lidé to vnímají jako segmenty. No dobrý, tak nějaká paní si tady stěžuje, že nemá důchodce na jídlo, ale právě, když se to takhle popíše, tak to může naopak nabýt na té důležitosti. A tomu škatulkování se v té praxi vlastně nevyhnete, protože když jste pak v té redakci, tak je tam nějaký politický redaktor, je tam komentátor, je tam sportovní redaktor, vždycky se to tam nějak dělí a tady se to akorát nenazývalo, že děláte sociální žurnalistiku, ale říkalo se tomu sociální věci, ale také to tam bylo a bylo v tom zdravotnictví a školství. To škatulkování myslím nemůže uškodit. Myslím, že je naopak dobře, že se popíše, co to je, jaký to má význam, a že by to naopak mohlo ty mladé lidi motivovat k tomu, že si řeknou: no jo vlastně, já jsem vždycky chtěl pomáhat nějakým lidem, nikdy jsem na to neměl žaludek jít dělat nějak do domova důchodců nebo tak, ale chci to vlastně popsat a třeba tomu pomoci jakoby z druhé strany.

Aby to třeba nebylo nějak svázané určitými parametry, co tam má být, jak to má vypadat, že tam má být příběh...

Ale o tom jsme se nebavily, to prostě tak není. Dojdeš k tomu, že to může být jakýkoliv formát, jde jenom o to, nebo opravdu důležitý je ten příběh, bez toho se to neobejde, protože nejlépe ty lidi zasáhnete, a teď to myslím v dobrém slova smyslu, nikoliv bulvárním, tím, že popíšete ten příběh, že popíšete, že Miroslavovi je 50 let a poprvé jde mimo zdi ústavu, že má v peněžence 20Kč a zjišťuje, že cukr není v nějakých pytlíčcích, ale že se prodává třeba sypaný nebo že není v kostkách a takové příběhy a najednou vám vlastně dojde, že díky tomu příběhu zprostředkujete sílu toho zážitku, za kterým je ale celý systém a vy si uvědomíte: Do

háje, tohle se jako ještě děje? Jak je to možný? Najednou si i vy kladete ty otázky, a myslím si, že bez toho příběhu to prostě nejde, to je jediné.

Zároveň mohou existovat a do sociální žurnalistiky by měly patřit i texty, které popisují ten systém technicistně. Myslím ale, že by to vždycky mělo navazovat na nějaký konkrétní příklad, ať už to bude příklad popsany dvěma větami, že se tohle támhle stalo a pojďme se na to podívat, jak tady ten systém funguje nebo nefunguje.

Takže já bych to rozhodně nijak nelimitovala nějakými formáty, protože ono je to fakt jedno. Chápu, že to v té škole chtějí, ale ve finále je to fakt jako jedno. Jde o to, jestli ten člověk, ten novinář má chuť do toho jít, ty věci jako odhalovat a to si myslím, že je hrozně klíčové.

Pamatuji si, že byl hrozný problém, když jsem v rámci projektu zakládala Centrum nezávislé investigace a sháněli jsme nové, mladé lidi. A vlastně jsme potom vybrali jenom ty, u kterých jsme věděli, že je to baví, nezajímalo nás, jestli je to člověk, který má nějaký titul nebo jestli studuje vysokou školu, ale že to byl člověk, který byl ochotný na tom sedět i v noci, který vám psal noční smsky, když něco zjistil a tak. Že já tam vlastně nechci člověka, který bude mít magisterský titul z žurnalistiky a bude vědět, jaký je rozdíl mezi fejetonem a zprávou nebo jestli do sociální žurnalistiky patří fejeton nebo ne, ale který z té práce bude nadšený a prostě po tom půjde, takže to si myslím, že je základní kritérium, že ti lidé to musí chtít dělat a to je ve všem a v podstatě to stačí.

Samozřejmě je super, když ten člověk umí psát, když ten zážitek umí dát na papír, ale myslím si, že pokud to není úplné poleno, tak se to dá i časem naučit nebo načíst. Když bude číst Economist, kde jsou ty věci hodně spojované s těmi systémovými, tak to si myslím, že stačí a pak ho žádná škatulka nemůže odradit, ale může pomoci, protože to pro něj najednou bude srozumitelnější. Najednou mu dojde, že nepíše jen o jednotlivé události, ale že za tím je nějaký systém a hlavně, že to může mít skutečně nějaký dopad, což je myslím hrozně zajímavé a u jiného typu žurnalistiky to myslím není, že ten novinář, nevím, jak je to teď, ale tehdy měl možnost to opravdu ovlivňovat a bylo vidět, že ten článek nezasáhl jenom veřejnost, ale že zasáhl i ty politiky, kterých se to týkalo, že měli šanci to ovlivnit a že tam byli nějakí osvícení, kteří se tím nechali inspirovat.

Já jsem tedy skutečně nadšená z toho, že tu sociální žurnalistiku takhle vnímáte, protože to cítím velmi podobně. Zatím jsem se setkala spíše s názory, že se sociální témata od těch společenských tolik neliší.

To je zvláštní, a s kým jste mluvila?

Zatím jsem mluvila s Hanou Čáповou a Martinou Reibauerovou z ČT.

Ta dělala zdravotnictví?

Ano, a teď spolupracuje s časopisem Reportér, kam právě nedávno psala ta mrtvorozená miminka.

No a to je zase silné téma, zažije to málo lidí, že by se mohlo zdát, že to je jenom jednotlivý příběh, ale zároveň to ukazuje na šílenou slabinu toho systému nebo jakým způsobem k tomu ten medicínský svět a ti lékaři přistupují. A opět se to týká nějaké minoritní skupiny a je za tím nějaká chyba systému, kterou to odkrývá. Když už je ta redakce ochotná něco takového psát, tak je to zdravotnictví nebo školství.

Napadá vás ještě někdo, kdo se této tematice věnuje nebo věnoval?

Napadá mě Lenka Petrášová z Aktuálně.cz Tam byl příběh lidí, páru, který žil v ústavu a měli se rádi a my jsme sledovali příběh toho, jak byli zavíraný v tom ústavu, a zase, nevím, jak je to teď, ale když jsme je sledovali naposledy, tak spolu žili v nějaké garsonce s asistentkou, která na ně dohlížela a žili jako pár, něco nemyslitelného. Jak jste přišla do toho ústavu, tak tam jste je viděla v těch umolousaných teplácích, prostě byste se jich vlastně štítily a najednou zjistíte, že to jsou, ono to zní blbě, ale to jsou lidi jako vy, akorát nejsou tak inteligentní, nemají takové štěstí v rodinném zázemí. Fakt hrozné hrůzy tady byly páhány a obávám se toho, že se to děje fakt ještě teď, takže je fakt hrozná škoda, že se tomu nikdo nevěnuje. Třeba jako to umírání, to je obrovské téma. Já chápu, že se do toho lidem nechce, že je to těm novinářům nepříjemné, ale je to téma, které s jistotou čeká každého. Obávám se, že to stojí na pár lidech a ti, když odejdou, tak to prostě skončí, najdou se nějaké příběhy, buď jednotlivé, nebo vůbec, že to fakt jako nikdy nechtěl nikdo dělat. Že to bylo takové jako vlastně, že ti kteří dělají ty kauzy, tak to jsou borci, a kdo píše zdravotnictví, školství, tak....

Příloha č. 4: Osobní rozhovor Martinou Riebauerovou, spolupracovnicí magazínu Reportér. 22. 2. 2017. (rozhovor)

Strukturovaný rozhovor s Martinou Riebauerovou, magazín Reportér a ČT (22. 2. 2017, 15:00, Česká televize)

Mohla byste představit Vaši práci pro magazín Reportér a témata z oblasti sociální žurnalistiky, která zpracovávala?

Pro časopis Reportér dělám v podstatě hlavně dva druhy textu, nejčastěji jsou příběhy různých zajímavých lidí, a protože jsem dělala opravdu léta letoucí zdravotnickou redaktorku, původně v Lidových novinách, potom v Mladé frontě DNES, tak mám k této sféře nejbliž, ke zdravotnictví. Takže dělám často profily, až jako životní příběhy různých lékařů zároveň jsem dostala nabídku na tohle téma, o kterém mluvíte o těch nenarozených miminkách, protože bylo inspirovaný vlastně příběhem a životní zkušeností jednoho poměrně blízkého kamaráda šéfredaktora a protože věděl, že mám k tomuto oboru blízko a že mě zároveň hrozně baví a to je pravda psát o hodně osobních věcech, a že umím ty lidi nějakým způsobem rozmluvit, mám zároveň nějakou empatii a zároveň nejsem dryáčnická, abych z toho dělala bulvár, tak mě požádal, zda bych tohle nemohla zpracovat, ale je to teda jediné téma, které jsem v tomto směru pro Reportér dělala, protože ono je to hodně časově náročné, musíte obejít hrozně moc velkou spoustu lidí, takže proto jsem si vzala na výpomoc ještě kolegyni a byla to taková vlastně ojedinělá věc, protože já jinak podobná témata nedělám, protože to při své práci v televizi nestíhám. Na tomhle článku jsme dělaly rok.

Vybavíte si některá sociální témata, která jste zpracovávala během své kariéry v Lidových novinách a Mladé frontě DNES?

No to nepochybně, psala jsem je hodně, ale věnovala jsem kromě zdravotnictví i hodně, protože to zase souviselo s nemocí AIDS, tak hodně narkomanům, hodně jsem dělala problematiku gayů a vůbec registrovaného partnerství a ještě z toho, co by vás mohlo zajímat k tomu zdravotnictví, třeba eutanázii. Ještě, protože jsem měla pod sebou v Mladé frontě magazín ona dnes, takže tam jsem vlastně psala třeba i témata o výchově dětí a tak.

Cílem práce je vymezit to pole sociální žurnalistiky jako specifický a autonomní oblasti, která má svoje charakteristické a speciální rysy a přinést argumenty, proč má smysl se o sociální žurnalistice bavit jako o specifickém oboru...nebo oddělit tato témata od jiných společenských témat...takže nějaká témata, která jdou vždycky více do hloubky, je tam nějaký významnější problém...právě jako příklad jsem uváděla ty texty třeba Cvičná generace o dospívajících dětech z ústavů, autismus, stařecká demence...Takže teď když jsme nějakým způsobem vyjmenovali nebo ohraničily to, co by to nějakým způsobem mělo být... tak liší se práce na těchto tématech od ostatních...témat, méně citlivých řekněme...Třeba z hlediska práce, jak jste jmenovala, že je to časově náročnější...

To bych ani neřekla. Myslím, že když děláte politiku, tak je to stejně časově náročné, možná náročnější, protože se to tam, jakoby děje ad hoc a ten novinář tomu musí být pořád přítomen, takže politická žurnalistika je myslím časově rozhodně náročnější.

Tady asi potřebujete nějakou, já nevím. Liší se v tom, že ten novinář potřebuje mít nějaký cit a nějakou míru empatie, protože potřebujete nasbírat nějaké pocity těch lidí a nějaké příběhy.

Když jdete dělat sociální téma, jak se připravujete? Liší se příprava, když jdete psát článek o mrtvorozených miminkách, než když zpracováváte nějaké, řekněme, méně citlivé téma?

Vždycky, když jdu dělat rozhovor, tak se na něj připravuji. Jestli myslíte, že je to časově náročnější na přípravu? Tak to ne, to není, vždycky se potřebujete dobře připravit, a když jdete dělat třeba nějaký politický rozhovor, tak tam je ta příprava možná složitější, u té sociální tematiky můžete vyjít ze své vlastní zkušenosti, dokonce si myslím, že z hlediska nějaké přípravy je to možná i jednodušší, než když jste odborný novinář a děláte třeba ekonomiku.

Jak pro tato témata získáváte respondenty?

To je poměrně náročné, obzvlášť, když máte nějaké citlivé téma, nedej bože ještě nějaké hodně bolavé, smutné, ještě je to nějaké tabu, což se jako děje, třeba smrt dítěte, tak není úplně jednoduché ty lidi přemluvit, pak je přemluvit k tomu, aby mluvili na své jméno, a pak vůbec ten rozhovor uskutečnit a ustát ho, protože tomu zase nesmíte moc podlehnout, vždycky potřebujete nějaký novinářský, nechci říct chlad, ale nějaký odstup vlastně ten novinář v tu chvíli není jako kamarád a musíte se umět ptát na velmi citlivé věci citlivě, ale zároveň se na ně zeptat.

Právě protože se jedná o citlivá témata, hodně záleží důvěře, je potřeba ten kontakt navázat víckrát, aby se vám ti lidé otevřeli? Je složité si získat důvěru?

Mně se z nějakého důvodu v nich daří nějaký pocit důvěry navodit, takže jsem se vlastně nikdy nemusela setkávat s někým na podruhé, jenom proto, že to třeba napoprvé nešlo a napodruhé by to šlo, to ne. Většinou stačí jednou, a když jsme se třeba ještě potřebovali sejít, tak jsme se sešli znova, ale neměla jsem problém s tím je rozmluvit, ale si na to musíte mít nějaké založení a být nějaká povaha.

Jsou tedy pro tuto práci důležité nějaké konkrétní vlastnosti, aby byl respondent ochotný svěřit novináři takto intimní příběhy?

Ano, asi nějaká empatie a schopnost vyvolat v druhém důvěru. Nevím, jestli se to dá naučit, to si myslím, že má člověk nějak v sobě. Pak si myslím, že je důležité, aby ten dotyčný, zpovídáný měl jistotu, že ho nějak nepodrazíte, že všechno, co si nahrajete, nelupnete okamžitě v plném znění do novin a nedáte tomu ještě nějaký bulvární titulek, to si myslím, že je důležité, protože ti lidé vám často řeknou víc, než pak třeba chtějí, aby se objevilo a bylo napsáno.

Co se týče autenticity výpovědí/jejich věrohodnosti, jak řešíte situaci, když máte pocit, že to ty informace nejsou příliš důvěryhodné, jak to ověřujete?

Ten příběh má vždy spoustu aktérů, a když je velmi pravděpodobné, že je to nějaké tvrzení proti tvrzení, když jedna strana útočí na někoho jiného, tak je potřeba to konfrontovat pak s tím druhým. Tohle je princip novinářské práce poměrně obecný, že fakta ověřujeme a sociální žurnalistika by se z toho neměla vymykat jenom proto, že pracujete s nějakým příběhem. Takže pokud by se mi třeba stalo, což se mi tam v některých případech stalo, že někdo obvinil nějakou konkrétní nemocnici, tak pokud tam tu nemocnici chci jmenovat, tak je potřeba mít její stanovisko a konfrontovat to s ním.

Vzpomenete si na nějaké komplikace, které práci na těchto tématech doprovázely? Právě například v souvislosti s prací se zdroji? Když se jedná o nezletilé, někdo si přeje zůstat v anonymitě...

Když bych se rozpomněla na nějaké ještě další témata, které jsem dříve ještě psala, tak bych si vybavila ještě spoustu dalších věcí. Měla jsem ženu, která měla roztroušenou sklerózu a přála si eutanázii. Byla jsem u ní doma, ona mi vyprávěla, bylo to strašně zajímavé. Kdysi to byla modelka, nádherná holka a najednou z ní byla vlastně troska, jenom ležela v posteli, byla po užití léků poměrně zdeformovaná, oteklá. Byla schopna vlastně už jen koukat do stropu a čekala na smrt. Velmi intenzivně mi to popisovala, byla u toho i její matka a byl to vlastně strašně silný příběh. Nakonec ale souhlas, aby tam vystupovala pod jménem já jsem s tím pak neměla jak naložit, protože bez jména, že mi to jen tak někdo říká, by to ztratilo úplně sílu, protože bych si to vlastně mohla vymyslet. Takže přestože nejdřív tu odvalu měla, tak ji potom ztratila, což bylo kvůli synovi. Měla dítě, kterému bylo kolem čtrnácti let. A ona se pak zalekla, že když si to pak bude číst pod jménem a všichni budou vědět, že jeho máma chce umřít, tak že mu tou medializací hrozně ublíží, takže z toho pak sešlo, takže takové věci se stávají.

Je možné tento problém řešit například publikováním pod přezdívkou, kdy se napíše, že na přání dotyčného, který si nepřál být jmenován, vystupuje v článku pod jménem Karel...

Já jsem to takhle nikdy nedělala, protože když bych tam dala cokoliv, i třeba jen vymyšlené jméno, tak bych měla strach, že ve čtenáři vzbudím nějaký podprahový dojem, že když je tohle smyšlené jméno, tak bůh ví, co tam ještě není smyšleného. Takže ano, publikovala jsem příběhy, kromě tohohle, protože tady to nebylo na čem postavit, ale někdy jsem měla třeba na dokreslení příběh, kde ten člověk chtěl zůstat anonymní a já jsem ho potřebovala na dokreslení, měla jsem jeho autentickou citaci, tak jsem tam dala třeba, že je to devětadvacetiletý muž, který si nepřál veřejně uvádět své jméno, ale nikdy jsem si to jméno nevymyslela.

Jakou roli u těchto příběhů hraje novinářská etika, na co se ještě ptát, co uvádět, jak zacházet s informacemi od zdroje?

Úplně maximální, úplně stoprocentní. A někdy je to i hodně na posouzení toho samotného novináře. Dokonce si myslím, že by ten novinář měl mít i nějakou vlastní autocenzuru. Třeba když vám někdo vypráví svůj příběh/svůj prožitek, který se týká například i jeho rodičů a vy v něm vyvoláte takovou důvěru, že vám o tom začne vyprávět, tak je pak dobré, když si ten novinář sám dá nějakou brzdu a řekne si: Tak přece tohle by ti rodiče asi nechtěli, tohle asi nedomyslel, teď by si to přečetli a mohlo by to... Je dobře se držet zpátky, ono se vám to potom vrátí.

Je dobré u těchto textů dávat texty k autorizaci?

To si myslím, že ano.

Stalo se vám, že do toho chtěl respondent zpětně zasahovat, měnit svou výpověď, nebo ji odstranit úplně?

To nepochybně ano, ale v poslední době se mi to už moc nestávalo. Jak člověk nabyde nějaké zkušenosti, tak už se mi to vlastně nestalo strašně dlouho. Já to dělám ještě jednou věcí, že neposílám, jakože k autorizaci, záměrně tomu tak neříkám, aby ten člověk nenabyl dojmu, že teď je to jeho a může si v tom začít škrtat, ale řeknu, že posílám text k nahlédnutí a vždycky tam napíšu, jestli jsem něco nepochopila špatně, nebo jestli tam není nějaká věcná chyba a tím ho navedu na to, že nechci, aby on tam měnil své výpovědi. Takže k nahlédnutí posílám, když je to soukromí toho člověka, protože já ho opravdu nechci ranit a dohadovat se s ním, že něco nějak nemyslel, že něco nedocenil, nebo že se mu budou smát, to by mi bylo asi hrozně nepříjemné, takže to dělám i pro svůj pocit, ale dávám tak jakože k nahlédnutí. Nedáváme politické texty politikům, ti nemají nárok.

Jaký je význam těchto textů, proč je důležité je psát?

Asi proto, že novinařina, náš život, není jen politika, není to jen ekonomika nebo zahraniční politika, přestože to jsou takové jako top novinářské obory, ale je spousta společenských nebo sociálních problémů, o kterých je dobré psát, přestože si většina novinářů přeje být nejlepším politickým zpravodajem a nejlepším zahraničním zpravodajem a tak. A tato témata dělají to více ženy.

Jsou tyto články čtenářsky úspěšné?

Myslím, že ano.

Jaký prostor jim je věnován v časopisu Reportér?

On je ten časopis poměrně objemný, takže si myslím, že se tam poměrně pravidelně, skoro v každém čísle jeden takový text najde.

Pokud bychom se bavily o nějakém společenském významu, jaký mají tyto texty význam pro společnost?

Určitě asi výchovný a asi i kultivační, že...Cílem není jen popsat příběh dotyčného, aby měl radost, že je v novinách, ale hlavně asi nějak pro vztahy mezi lidmi, pro nějaké porozumění, pro ty, kteří mají nějaký problém.

Mým cílem je odlišit tento typ žurnalistiky od jiných oblastí, aby tato témata nespadala do širokého pole společenských témat, jelikož si myslím, že se v mnohém liší. Má podle vás význam mluvit v souvislosti se sociální žurnalistikou o autonomní oblasti, která má podobný význam jako politická nebo sportovní žurnalistika?

Má, vždyť se na to ti novináři specializují, a když se podíváte do redakce i tady v televizi, tak jsou novináři, kteří mají na starosti politiku, pak jsou novináři, kteří mají na starosti ekonomiku, pak jsou novináři, kteří mají na starost sociální témata, to tak prostě je.

Můžeme tedy hovořit specifické oblasti?

Asi ano, protože si to zaslouží a ten novinář k tomu potřebuje specifické novinářské vlastnosti a logicky to takhle i je.

Mimo té empatie, dokázala byste jmenovat ještě další vlastnosti, kterými potřebuje novinář disponovat proto, aby mohl pokrývat tato témata?

Teď přemýšlím. Jako na rozdíl od těch jiných témat?

Ano

Pak už je to asi společné, musí ho to bavit, ale to platí pro všechny, musí tomu rozumět.

Takže nějaká citlivost, empatie? Asi i nějaká psychická odolnost řekněme...

Možná a myslím, že kdyby měl nějaké, já nechci říct psychologické vzdělání, ale řekněme poznatky, tak je to určitě dobré. Takže nejen schopnost umět naslouchat, ale i schopnost se umět ptát. Vědět, proč ten člověk tak reaguje a případně, když ho chcete přesvědčit, třeba aby ten svůj příběh zveřejnil nebo tak, tak asi potřebujete nějaké znalosti z psychologie, jak na něj zapůsobit.

Když jsem mluvila s Terezou Vaisovou, tak mi vyprávěla, že pro ni práce na článku o mrtvorozených miminkách byla hodně psychicky náročná. Jak jste to vnímala vy?

Já jsem to měla podobně. U mě to bylo tak, že se mi do toho tématu strašně nechtělo, protože bylo strašně smutné. My novináři jsme zvyklí pracovat s negativními věcmi, protože když se podíváte, tak negativní zprávy překračují. To je jako z principu té novinářiny, že v té politice se hádají, útočí na sebe, takže já jsem za ta léta poměrně obrněná, a přesto mě tohle, asi i tím, že jsem máma dvou dětí, neskutečně zasáhlo, a když jsem tam seděla s těmi rodiči, kterým zemřelo děťátko během porodu, a oni mi to vyprávěli, tak mě sami navedli, kde najdu další informace a další rodiče. Já jsem nebyla schopná se pro to tak jakoby nadchnout. A protože to bylo opravdu náročné, tak jsem si k tomu vlastně dokonce přizvala tu Terezu, abychom to udělaly ve dvou, protože jsem se do toho tak vzájemně postrkávaly. Pro ni byl ten střet s tím

také hrozná, to vám právě vyprávěla, a pak jsme se do toho naopak ponořily tak, že už to jakoby šlo samo.

Když se podíváte zpětně, vybavíte si, kdy jste zaregistrovala, že se podobná témata v médiích objevují?

Je pravda, že dříve ta novinářka, byla více zpravodajská, řekněme jako ČTK, ale postupně, koncem 90. let se o tomhle začalo psát poměrně dost.

V anglosaském světě je běžným typem žurnalistiky tzv. konfesijní žurnalistika, tedy texty psané v první osobě, obvykle o nějaké vlastní zkušenosti/příběhu. Považujete při psaní těchto příběhů ich-formu za výhodu nebo naopak?

To je zajímavé. Jako výhodu, protože vám to umožní dát do toho textu i nějaký vlastní vhled a obohatit ho tím, nějakým vlastním pohledem, nějakým vlastním prožitkem, že to nemáte všechno, jak řekl on, jak řekl tenhle, ale že máte jakoby dalšího hrdinu, což je to 'já'. Je pravda, že v té sociální žurnalistice tím, že je taková více příběhová, v ní ta ich-forma má mnohem větší uplatnění, než jinde. V politice je dokonce kromě komentářů absolutně nepředstavitelná, tam to ani jako nejde, kdežto tady. Ještě jedna věc mě vlastně napadá. Myslím si, že to vyžaduje na rozdíl od jiných oblastí více literární sklony, nebo je tam můžete uplatnit, protože je to až taková trošku literatura. Když dělá někdo investigativní žurnalistiku a dělá velké kauzy, tak to tak jako nepotřebuje. Takže tady je ta ich-forma výhoda, akorát se s ní musí zacházet opatrně a ten autor se tam nesmí cpát. Nemám ráda, když se tam ten autor někdy cpe tak strašně moc, že zastíní ty ostatní a je to jako vlastně více o něm, než o těch ostatních a to už se mi jako nelíbí. Novinář má zůstat spíš jenom takovým pozorovatelem, posluchačem, který něco zprostředkovává a tou ich-formou to trošku obohatí nebo tomu pomůže nějakou srozumitelností nebo může něco interpretovat, nebo do toho vnést něco tím svým přispěním, ale nesmí to vyčnívat. Takže já, přestože ty texty píši v ich-formě, tak tam dávám tu první osobu v těch formulacích jako šafránu.

Jde tedy o texty převážně publicistické?

To je určitě publicistika, teď nemyslím jen tu konfesijní žurnalistiku, ale i ta sociální témata. Ano, to je převážně publicistika.

Je ale důležité do toho textu zakomponovat i nějaké odborné pasáže, nebo názory odborníků, třeba kvůli konfrontaci...

Ano. Anebo to nemusí být v konfrontaci, ale na doplnění, nebo i nějaká fakta, aby to zase nebyl jenom samý příběh, aby to nebyla prostě jen ta literatura, pořád jsme v novinářině. Takže když se budu držet tohoto textu, který jsem psala s Terezou, tak jsme tam prostě naprosto záměrně daly pasáž, která nám sice přišla taková sušší, ale přišla nám nutná, o tom jak je to s legislativou u nás i jinde, zkrátka ta fakta. To samé, když píši příběhy lidí, kteří chtějí spáchat asistovanou sebevraždu, tak v článku, který jde do novin, by vždy měla být nějaká fakta. Jak je to u nás legislativně, jak je to jinde, jaké jsou možnosti, tohle tam zakomponovat.

Můžeme říct, že to je jedna z podmínek, nezbytná proto, abychom mohly tyto texty označit za sociální žurnalistiku? Bez toho to není žurnalistika. Ale pozor, to je neodlišuje od ostatních, ale naopak spojuje. (To je super, díky tomu můžu odlišit konfesionální žurnalistiku od sociální... protože texty v první osobě jsou často jen vyprávěním příběhů, kde chybí fakta... čili psaní v první osobě je něco, co má sociální žurnalistika společného s konfesionální, ale není to totéž, protože, aby to byla žurnalistika, musí tam být i fakta)

Má práce na těchto tématech nějaké spojitosti s investigativní žurnalistikou? Když se například musíte dostat k nějakým respondentům...

V podstatě ano, ale trochu jinak, protože investigativní novinář rozkrývá nějakou kauzu a musí se tou kauzou zabývat velmi detailně, porovnávat co se stalo a je to jako detektivní práce. Tady to není investigativní práce, tady to není tak, že když se mi někdo svěří s nějakým příběhem, tak já pak začnu každou tu kostičku z toho celého příběhu brát/obracet/konfrontovat s někým jiným a notabene se ho ještě budu snažit usvědčit z toho, že nemá pravdu a že lhal, ale myslím si, jestli to myslíte tak, že je to hodně pracné, tak to ano, ale v jiném směru. Myslím, že investigativní novinářina je těžší, tohle je také těžký, ale zase trošku jinak.

Mě překvapilo, když jste říkala, že práce na těchto tématech není časově náročnější, než u jiných textů...

Příprava, vy jste se ptala na přípravu.

Protože na začátku jste říkala, že tento text o těchto mrtvorozených miminkách vám trval více než rok a půl...

Já jsem ho ale celou tu dobu nepsala, ani jsem se celou tu dobu nescházela s lidmi, já jsem prostě nebyla schopná na tom začít pracovat. Takže od první schůzky vlastně až k finálnímu textu uplynul rok, ale jenom proto, že jsem na to ve finále třeba 4 měsíce nešáhla, takhle jsem to myslela.

A ten důvod byl ten, že jste si nebyla jistá, jestli toto téma chcete zpracovávat?

Ano, já jsem si k tomu neuměla najít cestu a ten důvod byl ten, že to bylo tak smutné, že se mi do toho nechtělo a neuměla jsem se pro to novinářsky nadchnout v tom dobrém smyslu. Normálně je to tak, že když mě něco baví, je nějaký novinářsky zajímavý příběh, tak naberu ten materiál, už honem přemýšlím, že půjdu za tímhle, za tímhle, teď to napíšu, odevzdám. A tady se mi strašně nechtělo podívat se na ty odkazy, které mi ti první respondenti dali, začít to vyhledávat, protože to pro mě bylo strašně smutné.

A teď abych vám odpověděla s tou pracností, tak v tomhle směru to je mnohem pracnější, ale ne na tu přípravu. Na tu přípravu ani moc ne, protože já tam jdu na ten rozhovor s tím, že uvidím, jak se situace vyvine a že si budeme nějak povídat a já uvidím, kam mě ten člověk pustí a já tam půjdu nebo tam nepůjdu a na to člověk moc nepřipravuje. (moje poznámka – je mnohem náročnější ten nabranej materiál zpracovat, je náročnější ta postprodukce, která by si mnohdy zasložila víc času, vpomeň si na Třešňáka) Když jdu dělat rozhovor s politikem, tak si

dělám velice důkladné rešerše, co ten člověk dřív řekl a budu ho s tím konfrontovat, tady je ta příprava jednodušší, ale pak, když už ten rozhovor s tím politikem naberu, tak pak přijdu a jednom sednu, napíšu to a mám za půl hodiny hotovo a tady, u té sociální žurnalistiky to tak rozhodně není, protože i tím, že je to i víc ta literatura, kdy potřebujete ten příběh dobře naformulovat a přemýšlíte, co tam zveřejníte a co ne, tak tady to rozhodně není tak, že byste pak přišla z toho rozhovoru a během té půl hodiny to prostě měla.

Že to samotné zpracování je vlastně delší?

Tak, že vy o tom pak začnete přemýšlet i tím, jak je to v té ich-formě, takže to souvisí trochu i s tím, jak jsem říkala, že je to tak trošku literární dílo, takže si pak musíte sednout a je to práce jako pěkná, to psaní, to jako moc, protože je hodně taková tvůrčí, taková kreativní, hodně do hloubky, má tam příběh, nějaký drama, ale chce to si s tím pak hrát.

Tak když jsme se o tom teď takhle bavily, myslíte si, že můžeme v souvislosti se sociální žurnalistikou mluvit o autonomní, specifické oblasti, která je rovnocenná nějakým jasně definovaným oblastem žurnalistiky jako je politika, sportovní žurnalistika?

Ano, a možná tím, jak si povídáme, tak nám trošičku tak jako roste, že?

Právě, a to já potřebuji popsat

Já tomu rozumím. Takže, myslím si, že ano.

Protože ona neexistuje žádná definice. Když se řekne sociální žurnalistika, tak si pod tím představí každý trošku něco jiného, což jakoby není špatně, ale mým cílem je to nějak ohraničit a ukázat specifika této práce.

Ještě jedna věc, která mě napadá, že podle mě je žánrově strašně pestrá a opravdu různorodá, protože tam vlastně uplatníte snad všechny žánry, na které si vzpomenete. Můžete podle mě v té sociální žurnalistice napsat klidně i úplně obyčejnou zprávu.

Mně zatím u všech těch témat přišlo, že jsou to delší texty, zahrnující nějaký příběh, které se píšou jako feature. Takže zprávu bych tam třeba nedávala. (moje poznámka...myslím si to především kvůli tomu, že je tam vždycky ten příběh)

To byste tam nedávala? No ale, já nevím, když poslanci schválí eutanázii a napíše se o tom zpráva, tak to nemáte v kategorii sociální žurnalistika?

Nevnímám to ani jako soft news, ani jako hard news, myslím, že to tam nepatří.

Takže tohle, když se něco uzákoní, máte v kategorii jako politika, zpravodajství...

Ano.

A sociální žurnalistiku máte, když už se popisuje na nějakém větším prostoru nějaký problém a je to vlastně jako feature. (moje poznámka...zpravodajství do sociální žurnalistiky neřadím, zpráva nepopisuje nějaký hlubší problém na příbězích, není publicistická) Já to teďka trochu směřuji, že když je u nás novinář, který mám v redakci na starosti sociální témata, tak vlastně dělá jak zpravodajství kolem toho, tak příběhy, rozhovory a vlastně na poval všechno, co se děje v sociální oblasti, jestli mi rozumíte. Dělá zdravotnictví, dělá důchody, dělá tohle všechno a občas si k tomu právě napsal takovéto téma, které vy už máte jako samostatný žánr sociální žurnalistika, tak to nechme, jak to máte vy, to má větší smysl, když se to snažíte nadefinovat.

Já v tom vidím rozdíl mezi zprávou o změně zákona o inkluzi a potom už nějaký konkrétní problém, jak se třeba nějaká konkrétní rodina střetává v praxi se změnou toho zákona, tak takhle to pojmám...

V tom případě nějaká výjimečná schopnost psát a autorská tvorba je něco, co to hodně odlišuje od ostatních oblastí. Když jste hodně dobrý ekonomický novinář, tak vlastně nemusíte ani moc dobře umět psát. Jako musíte umět dobře psát, aby se to dobře četlo, aby ten text nějak plynul, aby měl nějaký úvod a závěr, ale tomu rozumíme. Když jste ekonomický novinář, tak je důležité, abyste tomu rozuměla a měla famózní přehled o ekonomice. Myslím si, že spousta ekonomických novinářů, by nikdy nebylo dobrých v sociální žurnalistice, protože je to něco úplně jiného, stejně tak politických zpravodajů, protože oni prostě to tak.....????, ale když by si měli sednout a napsat nějaký příběh tak to nedokáží.

Příloha č. 5: Osobní rozhovor s Terezou Vaisovou, spolupracovnicí magazínu Reportér. 20. 2. 2017 (rozhovor)

S Terezou Vaisovou jsme se sešly v kavárně Pražírna těsně po poledni. Jako mladá začínající novinářka, stálá spolupracovnice magazínu Reportér a bývalá spolužačka, mi Tereza se zájmem svěřila své dosavadní zkušenosti se sociální žurnalistikou. Proto si v rozhovoru tykáme. O sociální žurnalistice jsme nad kávou v rušném prostředí pražské kavárny mluvily téměř hodinu.

Mohla bys nejdříve představit témata, která jsi zpracovávala, čeho se to týkalo?

Poslední nejnovější byly ty mrtvorozený miminka, to jsme psaly s Martinou Riebauerovou, tam to vlastně bylo tak, že to začala psát Martina a nevěděla si úplně rady, tak Robert Čásenský pozval ještě mě. Dělal jsme na tom vlastně od listopadu roku 2015 a v roce 2016 to vyšlo. Byl to článek, který se dělal rok a půl. Objížděly jsme lidi, kterým se to stalo, psaly si s porodníky, a nakonec jsme to daly dohromady jako feature.

Potom jsem psala kostní dřev - dárcovství. O pánovi, kterého po 15 letech, co byl v registru, vybrali jako dárce. Daroval krevní destičky a kostní křeň, všechno proto, že měl kdysi syna a to dítě bylo nemocný a asi v deseti letech zemřelo, přestože mu daroval, tak se rozhodl, že pořád může pomáhat jiným lidem a šel znovu darovat kostní dřev. Tam to bylo rychlý, sedla jsem k němu na vlak a jeli jsme. To jsem dělala sama a byla tam s námi ještě paní z toho registru. Nejstarší článek, co jsem psala je ten o mně, co jsem psala do Reportéra...

Potom jsi ale ještě zpracovávala společenská témata, mohla bys představit i je?

Psala jsem našeho nejlepšího čelistu, Jirku Bártu, každý rok píšu paměti národa a je to určitě jiné...Ono se to špatně vysvětluje, ale primárně je to jiné už jenom tím časem. Téma, kdy musíš řešit právní předpisy, aby nepřistála žaloba hned do měsíce, co to vyjde, abys měl nějaký kompetentní informace obou stran. Musíš mít názor obou stran, nemůžeš napsat, tak oni řekli, že to byla vina doktorů a my nemůžeme napsat, je to vina doktorů. Vždycky potřebuješ i ten odborný názor, který se toho týká a je to na mnohem delší čas. Než to nasbíráš, roztřídiš, zjistíš, jestli je to k něčemu, pokud ne, hledáš další respondenty, něco se třeba během toho změní. Když jsme třeba psaly tohle, tak se do sněmovny vrátila novela zákona o pohřebnictví. Do té doby se ty děti vyhazovaly s nemocničním odpadem nebo nebyly považované jako lidi. Ty děti se jakoby nenarodily, neměly rodné číslo, tudíž neměly rodný list, tudíž neměly nárok na pohřeb. Pokud si to ty rodiče nevyžádali, na což měli asi jen 90 hodin, no a ono když ti umře dítě, tak během prvních 90 hodin nepřemýšlíš nad tím, jestli ho chceš pohřbit, kde ho chceš pohřbit... a nevím, co všechno...

Kolik rodin jste oslovily...

To je právě ono, my jsme jich oslovily hodně, ale...nejdřív jsme právě nevěděly jak, takže jsme projížděly nějaké diskuze na internetu, projížděly jsme stránky, na které nás potom upozornili i ti porodníci. Jmenuje se to prázdná kolébka, což je vlastně stránka, kde se maminky, kterým se tohle stalo, snaží na základě těch svých zkušeností pomáhat. Takže tam

najdeš právní věci, najdeš tam, když chceš žádat o pohřeb, o příspěvky na pohřeb, co musíš všechno udělat. Takže tam jsme se snažily lidi oslovovat a tam jsme ve finále našly jednu z těch maminek, která byla v rozhovoru. Úplně původně to spadá pod jiný projekt, ale vzniklo to ze skupiny maminek a rodičů, kterým umřely děti, a z toho se vyčlenila prázdná kolébka, což je teda stránka pro rodiče čerstvě narozených dětí, co se vlastně vůbec nenarodí. Snažily jsme se hledat i na těch diskuzích, ale většinou neodepsali. Ty hlavní hrdinové, ten Sany, tak ty se nám víceméně pak ozvali sami.

Takže vám dlouho trvalo oslovit jenom ty lidi...?

Vlastně víceméně jo. Ve finále jsme zjistily, že je nejjednodušší dostat se k těm lidem přes tu prázdnou kolébku, protože tam jsou lidi, kteří chtějí pomáhat jiným, takže nemají problém se o tom bavit. Zároveň se stalo třeba to, že jsem jela dělat rozhovor do Roudnice, kde jsme si myslely, že nám to k něčemu bude, protože to byla paní, která třikrát přišla o miminko, ale ve finále jsme zjistily, že šlo o potrat. A teď to bude znít hnusně, ale nebylo to to, co jsme potřebovaly. A pak je to samozřejmě složitější s těmi doktory, protože doktor před tebou sedí jako doktor a ne jako člověk, takže když se ho zeptáš, co napsal do studie, tak rád se s tebou baví, ale když se ho zeptáš, jak to bere lidsky on, když se tohle stane, i když víš, že za to nemůže, tak ti na to neodpoví.

Potřebuje novinář, který zpracovává taková témata nějaké specifické vlastnosti?

Určitě musí být hrozně moc empatický. Když máš jít do rodiny, kde se něco takového stalo, nemůžeš tam přijít a říct, tak jsem tady, tak mi řekněte, co se stalo, musíš mít obrovskou pokoru obrovskou a empatii a zároveň musíš být před těmi doktory a odborníky před trošku neodbytná.

Když jsem byla třeba byla za panem docentem Pařízkem, což je přednosta u Apolináře, který zavedl epidural a je to hrozný odborník, ale zároveň egomaniak, hrozně rád se poslouchá, pravdu má vždycky on a tak to prostě je, tak jsem narazila na to, že to byl člověk, který když mě viděl, tak na mě koukal, jestli si jako dělám srandu, že za nim, za takovou osobností pošlou takovou mladou holku, takže myslím, že je někdy důležité být taky průbojná, ale hlavní je empatie a sociální citění, tyhle věci jsou potřeba asi nejvíc.

Další problém může být s novinářskou etikou. Já jsem třeba vůbec nevěděla, že se něco takového jako jsou náhlá úmrtí těsně před porodem děje, nebo že se to může stát a my když jsme vlastně ten rozhovor s docentem Pařízkem dodělali, tak a on mi říká, budete chtít poslat nějaké fotky? Tak jsem říkala, vy si ze mě děláte legraci, přece nebudu dávat do měsíčníku, který je pro širokou veřejnost fotky mrtvonarozených miminek, no ale vždyť jako... Takže přemýšlet a nebýt zaujatý.

Je to o to lehčí, když potom narazíš na lidi, a u těch maminek už to byly ženský, který to měly zpracovaný, byly vyrovnány a nikoho z toho neobviňovaly. Ale když narazíš na lidi, kteří ti chtějí říct tu pravdu, a že ti doktoři jsou idioti a soud to ještě jako dorazil, tak s těmi se nedá v podstatě mluvit, protože takový člověk ti nepřistoupí na to, že to mohlo být jinak, že je nějaká druhá strana, že to nemusí být ničí vina.

Napadá tě ještě nějaký etický problém, který jsi musela řešit?

Na co můžeš u těchto témat narážet, je ochrana zdrojů, určitě. A určitě u některých lidí, kteří to nemají úplně vyřešený, volit změnu jména/přezdívky, u těch mrtvorozených dětí byli třeba ten Sany s tou slečnou jakoby pod přezdívkami. Ty maminky s tím naopak neměly vůbec problém, protože vystupují veřejně, tak neměly problém být v článku pod jménem.

Z hlediska povahy práce, vidíš tam ještě nějaký rozdíl, kromě času?

Je to obrovsky psychicky náročné. Myslela jsem si, že nebudu psát horší článek, než sama o sobě. Půl roku nastavovat zrcadlo sama sobě bylo docela drsný, ale když jsem viděla tohle, tak jsem si říkala, sakra, tak tohle se děje, mně je 23, ty děti asi taky jednou budu chtít, tak je to hrozný. Je to hrozný psychický zářah.

To samé s tou kostní dřeví. Strávit dva dny na oddělení, kde jsou lidi s rakovinou krve, teď je tam s tebou člověk, který chce pomoci, ale neví, jestli to pomůže. Já jsem nikdy neviděla klidnějšího, pozitivnějšího a vyrovnanějšího člověka. Prostě je tam tisíc otazníků a je to hrozně psychicky náročné.

Setkala ses někdy s tím, že by tě respondenti brali jako psychologa, že ti to jako vyloženě chtěli říct, jestli se třeba někdy stalo, že se ti při tom rozhovoru zhroutili nebo to nezvládli?

Ne, to se nestalo. Ty lidi, se kterými jsme mluvily, už byli poměrně vyrovnaný. U té paní, co zakládala tu prázdnou kolébku, už to bylo sedm let, takže to už to měla zpracovaný. Ona ti řekne, je to pro mě svým způsobem terapie, ale nebudu se vám tady vykecávat, už je to bere spíš z toho pohledu, že tím může pomoci někomu jinému. Tím, že to bude umět říkat, tak může pomáhat dál. Za člověkem, který se ti chce vyzpovídat ze svojí pravdy, prostě nemá smysl jít, protože ten člověk nikdy nebude brát jakákoliv jiný názor, protože on má tu pravdu, kterou potřebuje říct.

Taky hrozně záleží na tématu, žádná ženská s tebou nepůjde udělat rozhovor týden potom, co jí zemřelo dítě. Jasně, že když je to věc, kterou zažíváš dennodenně a ta věc se pořád stupňuje jako u toho autismu, tak budeš mít úplně jinou odezvu. Další úplně jiná situace je, když píšeš sám o sobě. Když jsem celý ten semestr psala jen o sobě, tak už jsem si kolikrát říkala, jestli je to vůbec možný, jestli to fakt bylo takhle, jestli si nelžu sama dobře, protože i když jsou to sociální témata, tak je to pokaždé jiné.

Jaké je psát příběh v ich-formě?

Je to těžký v tom, že si každý z nás si rád upravuje obraz sám o sobě. Tady v tom případě to moc nešlo, ale ve finále jsem na to šla jako na každý jiný článek. Vytáhla jsem si deníky a záznamy z nemocnice a akorát se do toho potom dosadily potom nějaké citace rodiny, aby to mělo nějaký příběh, ale bylo to postavený na deníku a na záznamech. Jasně, že teď si řeknu, že to tak hrozný nebylo, ale když jsem to pak četla, tak ono to tak veselý nebylo...

Četla jsem studii o konfesijní žurnalistice, články typu, kdy lidi v první osobě vypráví o vlastní rakovině. Někdy je malá pravděpodobnost, že přežijí, články přestanou vycházet, někdo to naopak bere jako prostředek jak se zviditelnit. Jak to jako autorka vnímáš ty?

To asi záleží, jak je to psaný. Pokud to někdo bude psát, že je s tím smířený, bude to do jisté míry sarkastické, napíšeš pro ty lidi, hele tak takhle to teď je, mám za sebou několikátou chemoterapii, asi mi to nepomůže. Pokud je to reálný, realistický, tak v tom asi problém nevidím, protože spousta těch lidí, ale to dělají filmy. Když si vezmeš, co bylo napsaný a natočený o rakovině, tak ty lidi si musí myslet, že to vypadá, já nevím jak... Že je to hrozně rychlý, všechno tě vyléčí. Půlka lidí si myslí, že ozařování a chemoterapie je to samé.

Já v tom nevidím problém. Kdybych měla tu možnost už tenkrát v nemocnici, kdyby ta možnost psát někam ten deník do sloupkové formy už tehdy byla, tak... Tohle může lidem jediné pomáhat, protože si řeknou, že v tom aspoň nejsou sami.

Říkala jsi, že teď pracuješ na nějakém sociálním tématu, o čem to bude?

Máme paní, která měla problémy u porodu. Je zarytě přesvědčená, že pochybili u porodu, ale soud jí to neuznal. Byl tam ještě nějaký problém s tou nemocnicí, že se ztratili nějaké vzorky a ona tvrdí, že za to může nemocnice a říká, takhle to prostě je, a takhle to chce dostat do médií. My jsme si mysleli, že bychom to napsali jako ty mrtvorozený děti, že bychom našli nějaký podobný příběh. Ta její holčička je na tom špatně, má nějaký trvalý následky, nemůže se hýbat, ani hlavičku neudrží. No a ta paní je strašně zarputilá, snaží se to dostat, kam to jde a neakceptuje to, že to třeba vůbec nemusí být tak, jak ona tvrdí, takže tady je problém v tomhle.

Měla jsi někdy problém sehnat respondenty?

Měli jsme problém dostat se k té nemocnici. Tomu Sanymu a té jeho paní se to stalo v Hořovicích, my jsme do Hořovic volali, psali, psali jsme i té doktorce na fb a nikdo nám neodpověděl, takže jsme jim napsali, že o nich budeme psát, že o nich nechceme psát špatně... Tahle paní je ale hrozně nepřičetná, absolutně nebere to, že by to mohlo být jinak..

Jaké jsou na tato témata reakce čtenářů?

Když jsem napsala článek o sobě o té anorexii, tak se mi ozvalo pár organizací, které ten článek nasdílely a byly nadšený, že tady něco takového je, protože takový článek dlouho nikdo nenapsal. Pár lidí mi začalo psát, někteří byli hrozně milí, psali, že jsou rádi, že je to dobrý, ale vždycky se najde někdo, kdo... Chodily mi zprávy typu... hele knedlíčku, nás to nezajímá, tak to se radši nažer a jdi pracovat, ať na tebe neplatíme... takže i takové jsou reakce. Na tu mrtvorozená miminka jsme měly hrozně dobrou odezvu, na ty jsme měly ohlas všude.

A na článek o dárcovství kostní dřevě?

Tam byly asi taky dobrý ohlasy, to bylo celé číslo o transplantaci, nejen o dřeni, ale tam toho bylo jako víc a ve finále jsou dobrý reakce.

Mají tyto články u čtenářů úspěch?

Ted' to možná bude znít hnusně, ale myslím si, že do jisté míry lidi rádi čtou nebo, že je jednodušší číst o něčem... Je to jako zprávy na Nově, ty se koukáš na zprávy, skoro všechny jsou špatný a řekneš si, ještě, že se mi to neděje... Zkazí ti to celý život, ovlivní tě to na celý život, ale ty lidi si na konci toho článku řeknou, no ještě, že se to nestalo mně.

Třeba i já, když mě Čenda poprosil, tak já jsem vůbec nevěděla, co po mně chce, a čím víc jsem věděla, tím hůř mi bylo, ale o to víc tě to žene to udělat.

Ve finále vždycky, když se podíváš, tak témata jako je autismus, poruchy příjmu potravy, některá témata ze zdravotnictví, rakovina, tak to jsou věci, o kterých všichni vědí, ale hrozně málo. Já jsem třeba psala bakalářskou práci o anabložích v českém internetovém prostředí a k tomu není nic, že ty lidi o tom vědí, mrtvorozený dítě se asi narodilo mrtvý, ale nevědí k tomu víc... Ta témata nejsou popsána a tím, že se napíše něco jako feature, kde na příběhu ukážeš, jak něco funguje/nefunguje a vedle to vysvětlíš, tak si řekneš, aha tak ona chemoterapie nebude to samé co ozařování, aha ono je víc druhů leukemií, ta naučnost, která je v tom obsažená, má na lidi obrovský dopad.

Tahle témata jsou stejný v tom. Já jsem vlastně nezažila, že by sociální téma nebylo silný příběhově. Tím, že jsou to témata takhle okrajová a tím, že vždycky je v tom většinou někdo zainteresovaný, ať už jsem to byla já, nebo Třešňák, někdo kdo vypráví o životě s někým, tak je to vždycky hrozně silný.

Někdy je složitý dostat to na několik stránek. Když jsme třeba dostaly ty studie k těm miminkům, tak je někdy těžký to osekát, aby to dávalo smysl, aby to lidi pochopili a aby to bylo lidsky napsaný...

Takže to má podle tebe i nějaký edukační význam?

Určitě.

Do jaké míry zahrnujete studie?

Vždycky se snažíme ke každému tématu najít někoho, kdo je špička v tom oboru. Martina vydala knížku o našem nejlepší onkologovi, takové lidi se vždycky snažíme sehnat. Takže ty máš člověka, který má X let zkušeností, zároveň ti k tomu dá i ty studie, třeba i odkaz na někoho dalšího nebo logicky, když budeš shánět porodníky, tak půjdeš Podolí, Apolinář Motol.

Takže jde o kombinaci příběhu, odborníka, faktických informací, plus to co si o tom najdeš.

Přesně tak.

Máš pocit, že ty jako novinář máš moc, jak to téma vyzní?

Určitě, a obzvlášť u těchto sociálních témat. Můžeš to napsat nestranně, jako si myslím, že byly napsány ty mrtvorozený děti, že to bylo vysvětlený tím stylem: tohle se může dít, stane se to jednomu z x případů, ale může se to stát, a je to hrozný. Pak se to dá napsat stylem: tohle se stalo, tohle udělali doktoři a za tohle můžou, tak si to přečtete. Nebo se to dá napsat ze strany doktorů: my za tohle nemůžeme, my o tom moc nechceme mluvit, ale asi se to stává. Nebo to napíšeš jako příběh, ale to už bude jako úplně irelevantní, protože přesně nevíš, jaký je zájem toho člověka, a proč ti to vlastně říká.

Takže tam je i jistý nádech publicistiky v tom smyslu, že to může sklouznout k tomu, že prosazuje nějaká svůj názor, stanovisko na danou věc...

Jasně, že jo. Když to píšeš ty, tak tady může být nějaký osobní názor, ale nemůže být úplně vyhrocený.

Jak se na tato témata připravuješ?

Vždycky to jde ruku v ruce s nějakými dokumenty. Třeba lékařské zprávy od rodin nebo nějaké odborné stránky, studie, dokumenty. To, co jde sehnat, musíš vstřebat jako houbička.

Je z hlediska přípravy sociální téma náročné náročné?

Nedá se asi říct, že je to náročnější, než jiná témata, protože když bude třeba ekonom psát nějakou analýzu, tak se bude hrabat ve stejném penzu materiálů. Jediný, co je tam asi navíc, je ta psychická příprava. Asi hodně záleží, na koho narazíš, mně to třeba na začátku přišlo hrozně zvláštní nebo jsem si nepřipadala. Myslím, že ty, co tahle témata píšou celý život, to musí hrozně užírat, což podle mě bylo vlastně nejtěžší. Fakt jsem s tím měla velký problém a měla jsem hodně momentů, kdy jsem ty děti chtěla vzdát, protože mi z toho fakt nebylo dobře.

Takže to byl důvod, proč jste to psaly ve dvou?

Byl, protože Martina na tom byla dost podobně a ze začátku ani moc nevěděla, jak to pojmout. Asi je hrozně důležitý si udržovat nějaký odstup, aby si ty novináři zachovali nějaký zdravý rozum. Kdyby si měli brát osobně všechno, co napíšou...

Měla jsi někdy problém s tím, že respondenti nebyli spokojeni s tím, co a jak jsi napsala? Chtěli něco změnit, vynechat?

Pan docent Pařízek. U těchto textů má smysl autorizovat, protože je tam spousta odborných názvů, popleteš slovo a už je to úplně všechno jiný, takže tomu jsme to posílaly a tam jsme narazily. Pan docent Pařízek měl problém s nějakými pasážemi, měl tendenci zasahovat i do příběhových pasáží, kde byla citace ve smyslu, že kdyby měla ještě rodit, tak bude rodit doma, a ne v nějakém masokombinátu jako je Podolí nebo Apolinář a on je tam přednosta, takže on nám tam začal vyškrtávat, že tam žádný masokombinát tam nebude, ale nezažila jsem, že by mi někdo... Jsou lidi, kterým to pošleš, a mají hrozný vášně do toho zasahovat, protože najednou to, co řekli, se jim bud nelíbí nebo si to rozmysleli, jasně že takový jsou...

Bývají ta setkání s respondentem v případě těchto témat třeba opakovaná?

Záleží, jestli dostaneš to, co potřebuješ vědět, jestli máš dost času, jestli je na to vhodná příležitost. Kdybych viděla, že je ta paní z toho třeba špatná nebo něco, tak... Já jsem vždycky měla štěstí, že jsem narazila na dobré lidi, ale je hrozně moc ovlivněný lidmi, vzdáleností, čímkoliv...

Tu kostní dřev jsme psali stylem, že... Ten pán, který se rozhodl darovat, jel vlakem ze Zlína a já jsem k němu přiskočila do vlaku, ve vlaku jsme si řekli, co jsme potřebovali, já jsem se dozvěděla to základní, pak jsem se šla vyspat na hotel, ráno jsem přišla, když mu odebírali tu dřev, kde jsem s ním vlastně pět hodin v kuse seděla na té jednotce, pak jsme spolu zase jeli domů, já jsem si vyskočila v Praze, tak tam třeba bylo takového času, že se dalo probrat všechno.

Mluvila jsi o psychické zátěži, v čem je práce na těchto tématech emočně náročná?

Když jsem byla u té paní, tak tam mi třeba přišlo hrozně zvláštní, ale přišlo to jen mně, protože oni už jsou na to zvyklí, že ty děti, které tam byly, protože oni už mají tři, tak ony to berou tak, že mají sourozence... neřeknou ti, že byli čtyři, ale že jsou čtyři sourozenci. Bylo divný o tom před tím čtyřletým dítětem mluvit, přitom ona ti to řekne sama, že Amálku má, že jí má ráda, každopádně jsem chtěla říct, že hrozně záleží v jakém je to prostředí, protože dělat rozhovor v nemocnici a koukat na člověka, kterému vytéká takhle krev do oběhu a ten člověk se na tebe usmívá, tak mně tekl pot už jako čůrkem, když jsem viděla, jak mu to teče furt dokola...

Když jsi mluvila o té paní, že jste nevěděli, jak moc je ta výpověď pravdivá, jak řešíš důvěryhodnost výpovědi, když ti to úplně nesedí?

Když je to někdo, kdo je z okolí, někdo řekne někomu, že se tohle stalo, tak tam se zeptáš toho člověka, jestli je to možný, jestli to tak bylo a on ti třeba řekne, že něco třeba bylo asi trochu přibarvený... Myslím si ale, že to funguje tak, že... nebo já jsem to tak dělala, že nejdřív jsem si to načetla, potom jsem šla za těmi odborníky a potom až za tím člověkem, protože když už ty sama o tom víš, tak třeba pochopíš, co třeba může a nemůže být pravda...

Jaký je podle tebe význam sociální žurnalistiky?

V první řadě určitě naučný. Když se podívám na Třešňáka, na Čáповou, na kohokoliv, tak i když se podíváš na Boučkovou, nemusí to být novináři... když se podíváš, jak Boučková adoptovala toho cikána, tak to jsou věci, který se můžou dotknout kohokoliv, a může to mít obrovský dopad, a vždycky ti to ten život nějak změní, takže pro mě je to prostě naučná, velice naučná oblast, ve které pořád a pořád můžeš ukazovat nové věci, protože ty problémy jsou, budou, a nedá se o nich prostě jenom dělat reportáže typu Nova.

Můžeme sociální žurnalistiku považovat jako autonomní specifický typ žurnalistiky?

Ano. Zaslouží si to, protože to jsou tak specifická témata, protože vždycky k tomu budeš přistupovat jinak, ale zároveň stejně, protože ty témata vyžadují většinou stejný přístup. Je rozdíl, když půjdeš psát rozhovor s člověkem, který bude mít alergii na hrozně moc věcí a

když půjdeš do nemocnice za člověkem, který bude mít rakovinu v pokročilém stádiu, obojí je to ze zdravotnictví, ale každý bude vyžadovat jiný přístup.

Hlavně jsou to témata s takovým dopadem i s takovou tíhou a zodpovědností pro toho samotného novináře, protože to chceš napsat pravdivě, aby to vyznělo, tak jak má. O to větší to má váhu a o to větší práci si s tím ten člověk dá, takže to není článek, který i když nabereš rychle, tak když mi teď někdo řekne. Naber tohle, tohle a tohle, tak to sice naberu, ale vím, že to není článek, který bude napsaný za 14 dní.

Že to není hned, vid'?

Vždycky.

Jediný co bych tam viděla jako problematický je ten fotografický materiál. Není to příjemný, když máš dát fotky dítěte, který je postižený...

Kdybys měla zhodnotit sociální žurnalistiku z hlediska žánru?

Podle mě, je to vždycky text, který unese minimálně 5 stran. Mně k tomu přijde feature nejsmysluplnější, protože máš příběh, který je sám o sobě silný už jenom tím, že je, a k tomu máš vysvětlení toho příběhu. Neumím si moc představit, že bych takové téma psala jinak. Protože ty napíšeš příběh a vedle toho napíšeš ta fakta, tohle se děje, takhle se to děje, má to takové následky, příčiny. Jde to napsat asi jako čistý příběh, třeba ten text, který jsem psala o sobě, ale to jsem vlastně také měla vysekané faktickými pasážemi.

Konfesionální žurnalistika je považovaná jako podmnožina literárního žurnalismu, je to takové na hranici...

Už jenom že tam máš názor nějaké strany, jedné nebo dvou, tak to nikdy nebude čistá žurnalistika, vždycky to bude publicistika. U toho psaní v první osobě podle mě hrozně záleží, jaké je to téma. Když budu psát o sobě a budu psát, jak jsem procestovala půlku světa, tak to bude cestopis, když budu psát, že jsem byla zavřená půl roku na psychiatrii., tak už to bude zase něco jiného...

Příloha č. 6: Seznam okruhů otázek pro polostrukturované rozhovory (seznam)

- TÉMATA
- ŽÁNŘ
- PRÁCE SE ZDROJEM
- POVAHA PRÁCE
- ČASOVÁ NÁROČNOST
- PSYCHICKÁ NÁROČNOST
- ETIKA
- VYMEZENÍ VŮČIPŘÍBUZNÝM POJMŮM
- OBRAZ SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY V MÉDIÍCH
- VÝZNAM SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY